

1 9 9 5

J A A R V E R S L A G

Woord vooraf		5
1	De Binnenlandse Veiligheidsdienst	7
1.1	Algemeen	7
1.2	Wettelijk kader	8
1.3	Sturing	9
1.4	Parlementaire controle	10
1.5	Technische inlichtingenmiddelen	12
2	Veiligheidszorg op afzonderlijke aandachtsgebieden	13
2.1	De aantasting van grondrechten	13
2.2	Gewelddadige politieke groeperingen	17
2.3	Proliferatie van massavernietigingswapens en conventionele wapenhandel	22
2.4	Specifieke sectoren in de samenleving	26
2.5	Overige aandachtsgebieden	31
2.6	Beveiligingsbevordering	34
3	Samenwerking	39
3.1	Samenwerking in Nederland	39
3.2	Samenwerking binnen het Koninkrijk	42
3.3	Internationale samenwerking	43
4	Privacybescherming, informatieverschaffing en klachtenbehandeling	47
4.1	Schoning van de archieven	47
4.2	Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur	47
4.3	Geschiedschrijving	50
4.4	Klachten	50
5	Personeel en centrale faciliteiten	51
5.1	Personeel	51
5.2	Centrale faciliteiten	54
Bijlagen		61

In 1995 was het vijftig jaar geleden dat, weliswaar onder een andere naam, de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) werd opgericht. In de periode na de oorlog heeft de BVD zich, in opdracht van de regering, tegen uiteenlopende bedreigingen van de samenleving teweer gesteld. Het opruimen van de sporen van de Duitse bezetter was de eerste taak van het toenmalige Bureau Nationale Veiligheid. Daarna was er de Koude Oorlog met zijn externe en interne risico's voor de binnenlandse veiligheid. In de jaren zeventig maakt ons land voor het eerst kennis met het verschijnsel terrorisme. Ook ontstaan radicale politieke stromingen, waarvan sommige het geweld niet schuwen. Steeds meer landen trachten in het bezit te komen van massavernietigingswapens. De laatste jaren doemen nieuwe veiligheidsrisico's op. Veelal zijn het de nevenverschijnselen van de op gang gekomen migratiestromen en van regionale conflicten in Europa en daarbuiten. In dit jaarverslag over 1995 kunt u lezen welke concrete verschijnselen op dit moment de aandacht vragen van de BVD. De geheime, operationele gegevens van de BVD zijn niet in het verslag opgenomen. Wel zijn deze zoals gebruikelijk ter kennis gebracht van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer.

Kenmerkend voor de huidige situatie is, dat de veiligheidsvraagstukken die zich in Nederland voordoen, veelal elders in de wereld hun oorsprong vinden. Daarom is het noodzakelijk dat de BVD ook op het internationale vlak over een goed netwerk beschikt. Alleen dankzij een internationaal waarschuwingssysteem kunnen risico's tijdig worden onderkend.

Een tweede belangrijk kenmerk van de BVD van deze tijd is, dat hoge eisen worden gesteld aan de controleerbaarheid van het werk van de dienst. Hoewel de integriteit van de BVD voor mij geen punt van twijfel is en de parlementaire controle is gewaarborgd, acht ik een verdere verbetering van de checks en balances wenselijk. Dit vormt een belangrijk onderdeel van het voorstel tot wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, dat nu in voorbereiding is. Daarin wordt een regeling opgenomen voor een toezichtsorgaan, dat zich een onafhankelijk oordeel kan vormen over het werk van de BVD. Het hoofd van de BVD is sinds november 1995 de heer N.W.G. Buis.

De minister van Binnenlandse Zaken,
H. F. Dijkstal

1.1 Algemeen

Gedurende 1995 heeft de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) zijn aandacht net als in voorgaande jaren grotendeels gericht op de aantasting van grondrechten, terrorisme, links- en rechtsextremisme, radicaal fundamentalisme, proliferatie en de kwetsbaarheid van de integriteit van het openbaar bestuur. Daarnaast werd in toenemende mate aandacht besteed aan beveiliging van datacommunicatie en aan de ongewenste gevolgen van de handel in conventionele wapens. Onderzoek is verricht naar de mogelijkheid tot een betere bescherming van economische veiligheidsbelangen.

Bij de aanpak van bovengenoemde taakvelden diende de BVD in te spelen op ontwikkelingen die het werk compliceerden. Allereerst is er sprake van een steeds dynamischer dreigingsbeeld. De BVD moet zijn aandacht verdelen over een groot aantal -in ernst en omvang wisselende- verschijnselen. Dit maakt een weloverwogen inzet van de operationele middelen van de BVD meer dan ooit noodzakelijk. Deze middelen zullen wettelijk worden verankerd in de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Als tweede bleek het buitenland steeds vaker bron te zijn van risico's die zich in Nederland voordoen. Gedurende het jaar 1995 is daarom veel energie gestoken in uitbreiding van de contacten in het buitenland, meer afstemming met buitenlandse diensten en mede als gevolg daarvan een versterking van de samenwerking op internationaal niveau. De samenwerking met Midden- en Oost-Europa is daar slechts één voorbeeld van.

Als derde moest veel aandacht gestoken worden in (informatie)technologie. De BVD maakt gebruik van deze technologie om gegevens effectief

te kunnen verwerken en snel en geheim te kunnen communiceren. De BVD loopt anderzijds bij zijn activiteiten tegen technische blokkades op, in de vorm van gecodeerde telecommunicatie.

Om de ontwikkelingen op deze terreinen bij te houden, moeten de nodige investeringen gedaan worden. Ten aanzien van het buitenland zal het netwerk van de dienst worden uitgebreid en verdiept, waarbij veel aandacht zal uitgaan naar de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk. Ook dient de kennis met betrekking tot informatietechnologie constant op een actueel peil te worden gehouden. De in 1995 ingeslagen richting wordt hiermee voortgezet.

1.2 Wettelijk kader

De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten vormt het wettelijk kader voor de activiteiten van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. In het jaarverslag van de BVD over 1994 is gewezen op het feit dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in een tweetal uitspraken heeft geoordeeld, dat deze wet op enkele onderdelen niet in overeenstemming is met het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens. Naar aanleiding van deze uitspraken heeft het kabinet op 18 april 1995 een nota gezonden aan de Tweede Kamer, waarin een analyse wordt gegeven van de reikwijdte en consequenties van de betreffende uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak. Deze nota is vervolgens op 23 mei 1995 met de Tweede Kamer besproken. (Een overzicht van de kamerstukken over de BVD uit 1995 is als bijlage bij dit verslag opgenomen).

In de nota wordt aangekondigd dat de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zal worden gewijzigd teneinde de door de Afdeling bestuursrechtspraak geconstateerde strijdigheid van met name de artikelen 8 en 16 van de wet met het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens op te heffen. Het desbetreffende wetsvoorstel wordt thans voorbereid. Daarbij staan drie onderwerpen centraal, namelijk een (nadere) regeling van de operationele middelen van de Binnenlandse Veiligheidsdienst en de Militaire Inlichtingendienst (MID) en de omstandigheden waaronder deze kunnen worden ingezet, het toezicht op de diensten en de inzage in de gegevens bij de diensten. De interdepartementale afstemming over het wetsvoorstel vindt plaats in

een werkgroep onder voorzitterschap van de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (ministerie van Algemene Zaken). Het wetsvoorstel zal naar verwachting medio 1996 aan de Raad van State voor advies worden aangeboden.

Bij het parlement is thans het voorstel van wet houdende regelen inzake het verrichten van veiligheidsonderzoeken (Wet veiligheidsonderzoeken) in behandeling. Dit wetsvoorstel biedt een uniforme, zowel voor de overheid als voor het bedrijfsleven geldende, regeling voor het aanwijzen van vertrouwensfuncties en het verrichten van veiligheidsonderzoeken. Naar verwachting zal de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel in 1996 worden afgerond.

1.3 Sturing

1.3.1 De minister van Binnenlandse Zaken

De BVD verricht zijn taak in ondergeschiktheid aan de minister van Binnenlandse Zaken. Het hoofd van de BVD heeft daartoe gemiddeld één keer per maand regulier overleg met de minister. Daarnaast wordt de minister schriftelijk op de hoogte gehouden van diverse bevindingen van de BVD en vindt ad hoc-overleg plaats over actuele aangelegenheden. Deze wijze van sturing is niet veranderd ten opzichte van voorgaande jaren.

1.3.2 Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV)

De MICIV bestaat uit de minister-president en de ministers van Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie, Justitie, Economische Zaken en Financiën. De vaste ambtelijke deelnemers aan het overleg in de MICIV zijn de voorzitter en de leden van het CVIN-Plus (zie paragraaf 1.3.3). De MICIV geeft politieke sturing aan BVD en MID en beraadslaagt over afstemming van werkzaamheden tussen BVD en MID. De commissie kwam in het verslagjaar twee maal bijeen en besprak naast beleidsmatige en financieel-organisatorische zaken ook majeure operationele onderwerpen.

1.3.3 Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN)

Het CVIN bestaat uit de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en diens adviseur (Algemene Zaken), de hoofden van de BVD en

de MID en vertegenwoordigers van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie. Het CVIN kwam twaalf keer bijeen. Tot de thema's die prominent aan bod kwamen, behoorden cryptografie, interdepartementale samenwerking in het kader van het non-proliferatiebeleid en beveiligingsaspecten in verband met informatietechnologie, in het bijzonder de elektronische snelweg. Andere onderwerpen die de aandacht kregen van het comité waren: rechtsextremisme, Suriname, veiligheid en het bedrijfsleven, alsmede de betekenis voor Nederland van internationale ontwikkelingen zoals in Tsjetsjenië en het GOS (zie elders in dit verslag).

Tweemaal werd vergaderd in de zogenaamde CVIN-Plus samenstelling. De vaste samenstelling wordt dan uitgebreid met de secretarissen-generaal van de ministeries die in de MICIV participeren. De bijeenkomsten vonden plaats ter voorbereiding van de bijeenkomsten van de MICIV.

1.3.4 De Klankbordgroep

De BVD kende enkele jaren een Klankbordgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijke geledingen. Deze groep, bedoeld als platform voor discussie en opinievorming over de taak en de taakuitvoering van de BVD, is in de loop van 1995 in zijn bestaande vorm opgeheven. De klankbordgroep heeft begin jaren negentig een bijdrage geleverd aan het proces van heroriëntatie en accentverlegging in de opvattingen over het werk van de BVD. Nu de klankbordgroep die functie heeft vervuld, is het voortbestaan van dit platform niet langer noodzakelijk, mede gelet op het voornemen van de minister van Binnenlandse Zaken om tot een andere constructie te komen voor het toezicht op en de begeleiding van de BVD.

1.4 Parlementaire controle

De werkzaamheden en taken van de BVD zijn aan de orde gekomen in een plenaire vergadering van de Tweede Kamer op 23 mei 1995. De Tweede Kamer besprak de jaarverslagen van de BVD over 1993 en 1994 en de verslagen van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in 1993 en 1994. Tevens kwam de op 18 april 1995 aan de Kamer gezonden nota ter sprake, waarin een analyse wordt gegeven van de gevolgen van de eerder genoemde

uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State over inzage in BVD-dossiers. Tijdens het debat is een motie ingediend, waarin wordt voorgesteld te onderzoeken of de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zou moeten worden uitgebreid met een vast aantal plaatsvervangende leden. Deze motie is door de Tweede Kamer aangenomen. De Commissie heeft op deze motie gereageerd in een brief van 15 november. Zij adviseert de Kamer de samenstelling van de Commissie niet te veranderen: wel meent zij een actieve bijdrage te moeten leveren aan de wens van de Kamer de controle op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zo inzichtelijk mogelijk te doen zijn. De Commissie ziet daartoe mogelijkheden in de vorm van een nadere uitwerking van de voorlopige voornemens van de minister van Binnenlandse Zaken het toezicht op de BVD uit te breiden.

De werkzaamheden van de BVD kwamen ook kort aan de orde bij de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken. Verder is de Tweede Kamer op 13 januari 1995 schriftelijk door de minister geïnformeerd over de benadering van asielzoekers door de BVD. Op 12 september 1995 werd de Tweede Kamer desgevraagd een uitvoerige schriftelijke reactie gegeven naar aanleiding van het verschijnen van het proefschrift over de geschiedenis van de BVD. Op 29 en 30 november 1995 heeft de minister de Kamer schriftelijk ingelicht over de in het dagblad De Telegraaf gedane suggestie dat de BVD politievakbondsleiders zou afluisteren.

Met de Vaste Commissies voor Binnenlandse Zaken en voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen is op 28 juni 1995 overleg gevoerd over de vernietiging van dossiers van de BVD. Bij dit overleg waren ook de minister-president en de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen aanwezig (zie paragraaf 4.1).

1.4.1 Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Met de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten werd over BVD-aangelegenheden die om redenen van staatsveiligheid niet openbaar gemaakt kunnen worden, vijf keer vertrouwelijk overleg gevoerd. Op 20 maart 1995 bracht de Commissie een werkbezoek aan de BVD. Met de minister en de leiding van de BVD is van gedachten gewisseld over de taken en de werkwijze van de BVD. Verder is een uiteenzetting gegeven over uiteenlopende actuele operationele aangelegenheden. Op 4 april 1995 kwam een aantal vertrouwelijke zaken uit

het BVD-jaarverslag 1994 aan de orde. Ook is aandacht besteed aan de schoning van de BVD-dossiers. Tijdens de bijeenkomst op 31 augustus kwam het proefschrift over de geschiedenis van de BVD van D. Engelen ter sprake. De minister gaf een uiteenzetting over de totstandkoming van het boek, dat in september 1995 verscheen. Ook kwam de samenwerking van de BVD met de Turkse geheime dienst ter sprake. ^N

De situatie en de veiligheidsrelevante ontwikkelingen op Aruba en de samenwerking met de veiligheidsdienst van Aruba (VDA) vormden op 7 juni en op 9 november onderwerp van gesprek. Bij deze besprekingen was de minister voor Nederlands-Antilaaanse en Arubaanse Zaken aanwezig; de minister van Justitie nam deel aan de bespreking op 9 november.

De Commissie is schriftelijk geïnformeerd over de concept-vernietigingslijst BVD (zie paragraaf 4.1). Ook is de Commissie informatie gezonden over de operationele aspecten rond een (voormalig) verbindingsman van de Servische inlichtingendienst (zie paragraaf 2.5.3). Tenslotte is de Commissie schriftelijk op de hoogte gesteld van juridische en bestuurlijke aspecten van het optreden tegen (uitingen van) politiek extremisme op lokaal niveau (zie paragraaf 2.1.2).

1.5 Technische inlichtingenmiddelen

Voor de verwerving van operationele informatie blijft de interceptie van telecommunicatie voor de BVD een onmisbaar middel. De mogelijkheden op dit terrein worden doorlopend ernstig bedreigd door de snelle veranderingen op het terrein van de telecommunicatie en de verspreiding van cryptografie. In 1994 is interdepartementaal overleg gevoerd om het belang van de BVD op het gebied van interceptie veilig te stellen. Hierbij wordt samengewerkt met politie, Justitie en Defensie, die op dit punt gelijke belangen hebben.

Begin 1995 hebben de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie van de Europese Unie een resolutie aangenomen, waarin de functionele vereisten voor de interceptie van telecommunicatie op Europees niveau zijn geuniformeerd. Om uniformering op mondiaal niveau te bereiken, zijn de functionele vereisten beschikbaar gesteld aan de VS, Australië, Canada en Hong Kong, zodat ook deze rekening kunnen houden met de Europese richtlijnen.

HOOFDSTUK 2

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de gebieden waarop de BVD in 1995 zijn aandacht richtte en van de voornaamste bevindingen. Ook wordt daar waar mogelijk een vooruitblik gegeven op mogelijke ontwikkelingen.

De indeling van dit hoofdstuk is als volgt. Allereerst wordt ingegaan op de aandachtsgebieden aantasting van grondrechten en gewelddadige politieke groeperingen. Hierbij gaat het om verschijnselen die de democratische rechtsorde en de veiligheid van de staat direct raken. In de paragraaf over de proliferatie van massavernietigingswapens en conventionele wapenhandel wordt aangegeven op welke wijze de BVD meewerkt aan de naleving door Nederland van internationale verdragsverplichtingen om de ongewenste verspreiding van dergelijke wapens tegen te gaan. Vervolgens komt aan de orde de aandacht van de BVD voor enkele specifieke sectoren van de samenleving, zoals overheid en bedrijfsleven, waar de mogelijkheid bestaat dat fundamentele belangen worden aangetast. Ingegaan wordt ook op de politieke situatie in landen als Suriname, Rusland en voormalig Joegoslavië, waar de ontwikkelingen gevolgen kunnen hebben voor de Nederlandse veiligheidssituatie. Tenslotte wordt verslag gedaan van de wijze waarop de BVD in 1995 gestalte heeft gegeven aan zijn beveiligingsbevorderende taak, die bestaat uit gerichte beveiligingsadviezen en veiligheidsonderzoeken.

2.1 De aantasting van grondrechten

De aandacht van de BVD voor de bescherming van grondrechten betreft ook de veiligheid van allochtonen in Nederland. Een feit is dat allochtonen verhoudingsgewijs meer worden geconfronteerd met aantastingen van hun grondrechten dan andere Nederlandse ingezetenen. Vreemdelingenhaat, maar ook meegebrachte tegenstellingen uit het

moederland en ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden zijn de belangrijkste dreigingen waaraan vreemdelingen hier te lande blootstaan. Velen kunnen zich hiertegen onvoldoende verweren door onder meer sociaal-economische achterstand, gebrekkige kennis van de Nederlandse taal en onervarenheid met democratische regels.

2.1.1 Racisme en anti-allochtoon geweld

Teneinde een beter inzicht te krijgen in de achterliggende oorzaken van racisme en anti-allochtoon geweld in Nederland, is aan twee wetenschappelijke instellingen een onderzoeksoopdracht gegeven. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie bestudeert op basis van dossieranalyse en gespreksrondes de motieven van daders van racistisch geweld. Een onderzoek van het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit van Utrecht richt zich door middel van participerende observatie op de achtergronden van racistische agressie door jongeren. Beide onderzoeken zijn inmiddels van start gegaan en hebben een beleidsondersteunend karakter. Voor beide onderzoeken zijn begeleidingscommissies ingesteld, waarin de in Nederland aanwezige deskundigheid is vertegenwoordigd.

Parallel aan deze studies volgt de BVD de omvang en de aard van racistische incidenten in Nederland. De registratie en analyse van deze incidenten vormt de basis voor de inschatting van tendensen en ontwikkelingen op het gebied van anti-allochtoon geweld en de mate van betrokkenheid van extreem-rechtse groeperingen. Sedert 1992 is sprake van een toename van het aantal incidenten met een anti-allochtoon karakter. Het zijn vooral bekladdingen die hebben bijgedragen tot deze stijging, terwijl het aantal ernstige incidenten (bomaanslagen, mishandelingen, brandstichtingen) een licht dalende lijn te zien geeft. Vooralsnog ontbreken aanwijzingen dat de bekende extreem-rechtse organisaties als zodanig betrokken waren of zijn bij anti-allochtoon geweld. Wel hebben individuele leden op eigen gezag acties uitgevoerd. In algemene zin kan worden gesteld dat extreem-rechts in Nederland een klimaat bevordert, waarin geweld tegen vreemdelingen gedijt.

2.1.2 Extreem-rechts

De extreem-rechtse beweging vormt in potentie een bedreiging voor de stabiliteit van onze multiculturele samenleving. De onderlinge verdeeldheid van extreem-rechtse organisaties is echter, ondanks de meermalen

beleden wens tot samenwerking, groot. De aandacht van de BVD is met name gericht op (neo)nazistische groeperingen die uitgesproken racistische en anti-democratische doelstellingen nastreven. Mede dankzij de nauwe samenwerking met andere inlichtingen- en veiligheidsdiensten in Europa, is de BVD in staat het bevoegd gezag een goed beeld te geven van de aard en omvang van deze groeperingen en hun (voorgenomen) activiteiten.

Extreem-rechtse groepen trachtten diverse keren hun tegenstanders te provoceren door het houden van protestdemonstraties. Deze manifestaties waren niet expliciet gericht tegen vreemdelingen. Door te kiezen voor thema's als drugsoverlast, criminaliteit en onveiligheid, werd geprobeerd in te spelen op bestaande gevoelens van onvrede in de samenleving. De aankondiging van dergelijke demonstraties riep steevast verzet op bij antifascistische organisaties, die rechts-extremistische demonstraties probeerden te voorkomen of krachtige tegen-demonstraties organiseerden.

Een (dreigende) links-rechts confrontatie rond een (aangekondigde) demonstratie deed zich het afgelopen jaar negen keer voor (onder meer in Utrecht, Rotterdam en Rijswijk). Het lokale bestuur stond voor de beslissing dergelijke demonstraties al dan niet toe te laten. Enerzijds omdat gevreesd moest worden voor ernstige wanordelijkheden, anderzijds omdat de overheid ook de vrijheid van meningsuiting dient te respecteren. Om de bestuurders in staat te stellen een afgewogen oordeel te vormen, heeft de BVD de nodige informatie verstrekt over de intenties van de demonstranten en hun tegenstanders en over te verwachten ongeregelheden.

In juni 1995 zag de Fundamentalistische Arbeiderspartij (FAP) het licht. Niet toevallig is het acroniem FAP gelijk aan dat van de Duitse Freiheitliche Arbeiterpartei. Met aanhangers van deze in Duitsland verboden verklaarde organisatie onderhouden de oprichters van de Nederlandse FAP nauw contact. De oprichting lijkt vooruit te lopen op de opheffing van de Nationale Volkspartij/Centrumpartij '86 (NV/CP'86). Het extreem-rechtse kamp houdt rekening met een wettelijk verbod van deze organisatie. In dat geval wil de FAP vooral de radicaal-militante jongeren politiek onderdak bieden. Vooralsnog gaat het om een groepering van geringe omvang, waarvan de levensvatbaarheid moet worden betwijfeld.

2.1.3 Koerdische Arbeiderspartij (PKK, Partiyê Karkerên Kurdistan)

In het afgelopen jaar vonden geen gewelddaden van de Koerdische Arbeiderspartij PKK in Nederland plaats. De reacties van de PKK in Nederland op aanslagen tegen Alevieten in Istanbul en op de Turkse inval in Noord-Irak, in maart 1995, waren gematigd. Rond de financiële inzamelingscampagne van de PKK waren er enkele niet bewezen meldingen van afpersing door (dreiging met) geweld.

In alle Westeuropese landen waar de PKK vertegenwoordigd is, worden ideologische scholingen gehouden, ook in Nederland. Militaire training vindt hier niet plaats.

In september werd een voorstel van de PKK om met Turkije tot een staakt-het-vuren te komen, uitgesteld in verband met de val van de Turkse regering. De toenemende samenwerking tussen Turkije en de in Noord-Irak actieve Koerdische Democratische Partij (KDP) is gericht tegen het gebruik van Noord-Irak als uitvalsbasis voor de PKK. Eind augustus ging de PKK over tot aanvallen op door de KDP bemande posten aan de Iraakse-Turkse grens. Conflicten tussen Iraakse en Turkse Koerden in Nederland hebben zich niet voorgedaan. Het is onwaarschijnlijk dat deze plaats zullen vinden, enerzijds door de gebruikelijke geweldloze houding van de KDP in Europa, anderzijds door het belang dat de PKK hecht aan het ontwikkelen van politieke contacten in Europa.

Tijdens het bezoek dat minister Dijkstal in oktober 1995 bracht aan Turkije, gaf hij aan dat Nederland een krachtig beleid voert op het gebied van de bestrijding van terrorisme en georganiseerde misdaad. Afsproken is dat de samenwerking tussen de BVD en de Turkse veiligheidsdienst MIT zal worden gecontinueerd, binnen de grenzen van de Nederlandse wet- en regelgeving. Die samenwerking vindt plaats met inachtneming van het Nederlandse buitenlands beleid, waaronder dat op het gebied van de mensenrechten, zoals dat ook geschiedt met alle andere diensten van bevriende mogendheden. De samenwerking betreft in het bijzonder het voorkomen van gewelddadige terroristische aanslagen. De BVD-liaison in Ankara vervult in de relatie met de MIT een belangrijke rol.

2.1.4 Iraanse activiteiten tegen opposanten in Nederland

In 1995 was net als in voorgaande jaren sprake van ongewenste Iraanse activiteiten in Nederland. Deze waren onder meer gericht tegen opposanten van het zittende Iraanse regime. De Iraanse inlichtingen- en veiligheidsdiensten deden veel moeite om de Iraanse gemeenschap

in Nederland verder in kaart te brengen, waarbij leden van die gemeenschap door intimidatie werden gedwongen tot medewerking. Deze medewerking werd ook verlangd bij pogingen tot infiltratie en destabilisatie van oppositiegroeperingen, waarbij het uiteindelijke doel is, deze groeperingen uit te schakelen.

De angst- en onrustgevoelens die deze activiteiten veroorzaken binnen de Iraanse gemeenschap in Nederland leiden langzamerhand tot spanningen en een sfeer van wantrouwen. De BVD heeft hierover regelmatig contact met de bevoegde instanties (politie en Immigratie- en Naturalisatiedienst), die in de praktijk veelal fungeren als meldpunt voor klachten over intimidatie.

Er zijn geen aanwijzingen dat de Iraanse bemoeienis met in Nederland verblijvende Iraniërs vermindert. Het regime zoekt weliswaar toenadering tot de Westerse wereld, maar heeft nog steeds grote problemen met de activiteiten van de diverse oppositiegroeperingen. Iran zal er voornamelijk naar blijven streven deze onder controle te krijgen. De BVD zal ook in 1996 de ongewenste Iraanse activiteiten bestrijden, onder meer met gerichte adviezen aan de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie.

2.2 Gewelddadige politieke groeperingen

De BVD richt zijn aandacht op politieke stromingen en groeperingen die geweld gebruiken om hun doelstellingen te realiseren. De aard en de omvang van de BVD-activiteiten verschillen naar de mate waarin er sprake is van een reële bedreiging van de binnenlandse veiligheid, dan wel de veiligheid van andere landen, waarmee Nederland goede betrekkingen onderhoudt.

2.2.1 Radicale islamitische organisaties

Bij de aanhangers van radicale islamitische organisaties in Nederland gaat het om zeer kleine aantallen moslims, die banden onderhouden met groeperingen in landen als Afghanistan, Algerije, Tunesië en Egypte. Deze streven met geweld een islamitische omwenteling na. Veelal zijn de mensen naar Nederland gevlucht om te ontkomen aan vervolging. Via intensieve internationale contacten tracht men vanaf Nederlands grondgebied een impuls te geven aan de islamitische strijd in de genoemde landen.

De kritiek van de radicale moslims richt zich primair op de omstreden regimes en hun westerse beschermheren in het algemeen. Nederland is niet in het bijzonder mikpunt van kritiek. Frankrijk kampt met terreurdaden van de Gewapende Islamitische Groep (GIA) uit wraak voor de Franse steun aan het zittende Algerijnse bewind. Angst voor het 'overslaan' van de Franse aanslagengolf naar Nederland is op dit moment niet gerechtvaardigd. Dat neemt niet weg dat in Nederland verblijvende radicale islamieten in staat moeten worden geacht enige logistieke steun te verlenen aan GIA-cellen elders in Europa. De basis daarvoor ligt in de onderlinge solidariteit en de geestverwantschap tussen de diverse radicale groeperingen.

Een veel bredere solidariteit, die zich uitstrekt van uiterst radicale moslims tot gematigde groeperingen, is waarneembaar rond de strijd in het voormalige Joegoslavië. De lotgevallen van de moslimbevolking in Bosnië vormen de drijfveer voor talrijke humanitaire acties en mogelijk ook andersoortige steun.

Traditioneel is ook de strijd om de bevrijding van Palestina een thema dat met name radicale islamieten verenigt. De door wijlen ayatollah Khomeiny uitgeroepen Jeruzalemdag, op de laatste vrijdag van de Ramadan, wordt ieder jaar aangegrepen om bij de Israëlische ambassade in Den Haag te demonstreren. Bijzonder veel opschudding ontstond over een bij die gelegenheid meegevoerde afbeelding van een octopus met doodshoofd die was voorzien van een davidster. De octopus omklemde in zijn tentakels de Al Aksa-moskee in Jeruzalem.

Een radicale beweging binnen de Turkse gemeenschap in Nederland is de Teblig-beweging der Kaplanci's. De groepering, reeds enige jaren verscheurd door interne tegenstellingen, verloor met het overlijden van Cemalettin Kaplan in 1995 haar geestelijk leidsman. Na de dood van de in Keulen zetelende Kaplan ontbrandde een opvolgingsstrijd, die de beweging ook in Nederland verder versnipperde. Verwacht kan worden dat diverse Kaplanci's hun heil elders zullen zoeken en anderen zich zullen hergroeperen onder een nieuwe noemer.

De in de media en elders veelvuldig als 'fundamentalistisch' aangeduide Milli Görus-beweging heeft zich ook het afgelopen jaar geprofileerd als een niet-radical groepering. Bij diverse gelegenheden, zoals rond de oprichting van het Koerdische parlement en de gewelddaden tegen

Alevieten in Turkije, heeft zij in Nederland juist veeleer een matigende rol vervuld door in haar moskeeën op te roepen tot kalmte en verdraagzaamheid. De steeds weer terugkerende beschuldigingen tegen en kritiek op Milli Görus moeten dan ook vooral gezien worden in het licht van de rivaliteit tussen de officiële (staats-) en de parallelle (autonome) Turkse islam.

De uitingen en gedragingen van de deelnemers aan de hierboven genoemde Jeruzalem-demonstratie en van andere radicale islamieten, samen met berichten over aanslagen van islamitische terreurgroepen in het buitenland, hebben een uitermate stigmatiserend effect op de totale islamitische gemeenschap in Nederland. Dit heeft schadelijke gevolgen voor het integratiebeleid. Het streven van de BVD is dan ook de daadwerkelijk radicale islamieten te onderkennen. Tegelijk tracht de BVD door middel van beleidsadviezen en voorlichting onjuiste beeldvorming of overspannen dreigingsinschattingen te nuanceren.

2.2.2 Revolutionaire Volksbevrijdingspartij - Front (DHKP-C, Devrimci Halk Kurtulus Partisi - Cephesi)

De communistisch geörienteerde Turkse organisatie DHKP-C, voorheen bekend onder de naam Dev Sol, vraagt in toenemende mate de aandacht van de BVD. De organisatie liet in 1995 herhaalde malen van zich spreken door (gewelddadige) acties op Nederlands grondgebied. In het voorjaar van 1995 vond de gebruikelijke financiële inzamelingsactie plaats van de DHKP-C. In tegenstelling tot voorgaande jaren verliep deze zonder gewelddadige incidenten.

In Turkije werden in het voorjaar van 1995 aanslagen gepleegd tegen de Alevitische minderheid. Speculaties over daders varieerden van radicale islamieten tot rechtse nationalist. Alevieten in verschillende grote Turkse steden grepen de aanslagen aan om massaal in verzet te komen tegen de onderdrukking en achterstelling van hun bevolkingsgroep. In Turkije namen aanhangers van DHKP-C actief deel aan de protesten. Ook in Nederland vervulden DHKP-C'ers een belangrijke rol bij de protestacties tegen de onderdrukking van de Alevieten. Bovendien pleegde de DHKP-C in dit kader aanslagen met molotov-cocktails tegen Turkse bankinstellingen in onder meer Amsterdam.

De DHKP-C maakte in 1995 een begin met de opening van informatie-bureaus in Athene, Parijs, London en Brussel. In juli volgde een vestiging

in Amsterdam. De Turkse overheid protesteerde tegen de opening door de Nederlandse ambassadeur op het Turkse ministerie van Buitenlandse Zaken te ontbieden. De Nederlandse overheid stelde zich op het standpunt dat zolang de DHKP-C zich aan de Nederlandse wet houdt, er geen bezwaar is tegen de vestiging van het informatiebureau.

In juni 1995 werd in Den Haag een DHKP-C leider gearresteerd, die in Duitsland werd gezocht in verband met de ontvoering van een Turkse advocaat. Tegen zijn aanhouding en op handen zijnde uitlevering aan Duitsland voerden DHKP-C aanhangers geweldloze protestacties.

De DHKP-C speelt ook een rol in de steeds duidelijker wordende tegenstelling tussen Turkse nationalistische en linkse oppositionele groeperingen. Zo heeft zich een confrontatie voorgedaan tussen 'nationalistische' Turken en aanhangers van DHKP-C tijdens een anti-racisme demonstratie in Rotterdam op 21 maart 1995.

2.2.3 Noordierse terreurorganisaties

Aan de vredesonderhandelingen van Sinn Fein, de politieke vleugel van de Irish Republican Army (IRA), met de Britse autoriteiten, werd in februari 1995 een nieuwe dimensie toegevoegd met de presentatie van een Iers-Brits raamwerkdocument over de politieke toekomst van Noord-Ierland. Een start werd gemaakt met onderhandelingen op ministerieel niveau, die slechts werden verstoord door enkele incidenten.

De op 31 augustus 1994 eenzijdig door de IRA afgekondigde wapenstilstand is in 1995 niet serieus in gevaar geweest. Het vredesproces stond echter onder druk door de weigering van de IRA de wapens in te leveren en de Britse vasthoudendheid hieromtrent als voorwaarde voor onderhandelingen met alle betrokken partijen, inclusief de Noordierse loyalisten. De onverzettelijke houding van Sinn Fein is ten dele een gevolg van het streven de eigen achterban, alsmede republikeinse splintergroeperingen als het Irish National Liberation Army (INLA) en de Republican Sinn Fein (RSF), tevreden te houden. Desondanks leek de partij serieus te geloven in een positieve uitkomst van de onderhandelingen. Nederland is in 1995 wederom verschoond gebleven van IRA-gewelddaden.

De Noordierse protestantse terreurorganisaties Ulster Freedom Fighters en Ulster Volunteer Force handhaafden in 1995 de wapenstilstand die op 13 oktober 1994 werd bereikt.

Ondanks de vredesonderhandelingen ging er nog steeds een reële dreiging uit van Noordierse terreurorganisaties. Om die reden behielden zij de aandacht van de BVD.

2.2.4 Vrijheid voor het Baskische thuisland (ETA, Euskadi Ta Askatasuna)

De aanhoudende arrestaties van ETA-leden en de steeds vaker voorkomende protestdemonstraties van Baskische burgers hebben nog niet geleid tot een eind aan de activiteiten van de ETA. Een handvol commando's slaagde er ook in 1995 weer in zakenlieden te ontvoeren en aanslagen te plegen op politiepersoneel, journalisten en politici. De mogelijke opvolger van premier Gonzalez, José-Maria Aznar, ontkwam ternauwernood aan een aanslag. De meest opmerkelijke daad van de ETA was een vrijdelde aanslag op koning Juan Carlos, tijdens diens vakantie op Mallorca. De BVD schenkt aandacht aan mogelijke ETA-activiteiten op Nederlands grondgebied.

2.2.5 Politiek gewelddadig activisme

De radicaal-linkse beweging is er ook in 1995 niet in geslaagd haar krachten te bundelen. Een van de bindende factoren, het blad Konfrontatie, is zelfs opgehouden te bestaan. De pogingen om een fusie te bewerkstelligen tussen andere radicaal-linkse bladen zijn nog niet succesvol gebleken. Qua activiteiten is het net zo gesteld. Harde milieu-acties bijvoorbeeld zijn in 1995 achterwege gebleven. Slechts op het gebied van het anti-fascisme kan er gesproken worden van enige -binnen de Landelijke Anti Fascistische Actie (AFA) min of meer gecoördineerde- strijd.

De BVD heeft ook in 1995 zijn onderzoek naar de bewegingen van de actiegroep RaRa voortgezet. Het vigerende Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid heeft in de optiek van RaRa, zoals bijvoorbeeld uiteengezet in de diverse claimbrieven, weinig veranderingen ten goede laten zien. Harde acties blijven derhalve mogelijk.

2.2.6 Radicale Molukse jongeren

In de jaren zeventig vond in Nederland een reeks gewelddadige acties door radicale Molukkers plaats. Trieste hoogtepunten daarin waren de treinkapingen bij Wijster (1975) en De Punt (1977), waarbij dodelijke slachtoffers vielen, en de overval op een lagere school in Bovensmilde (1977), waarbij kinderen en leerkrachten gegijzeld werden.

Het Molukse geweld bracht de Nederlandse overheid tenslotte tot de inzet van het leger. Bij de actie tegen de gekaapte trein bij De Punt kwamen zes Molukkers om. Dit had een ontmoedigend effect op de radicale elementen in de Molukse gemeenschap. Tegelijkertijd werd het overheidsbeleid meer dan voorheen gericht op integratie van de Molukkers in de Nederlandse samenleving. In de jaren tachtig viel het Molukse geweld nagenoeg stil.

In 1995 ontving de BVD berichten over een mogelijk nieuwe geweldsdreiging uit de Molukse hoek. Tegen de achtergrond van het Molukse ideaal van een onafhankelijke Republiek der Zuid-Molukken (RMS) vormden onder meer de viering van de vijftigjarige onafhankelijkheidsverklaring van de Indonesische republiek op 17 augustus 1995 en het officiële bezoek van HM Koningin Beatrix aan Indonesië, kort daarop, gevoelige punten.

De uitbarsting op 25 april 1995 in Den Haag bij de viering van 45 jaar RMS, waarbij Molukse jongeren ernstige rellen veroorzaakten, alsmede de bovengenoemde berichten waren voor de BVD reden voor nader onderzoek. De verschillende berichten over mogelijke gewelddadige acties bleken echter loos alarm. De viering van de Indonesische onafhankelijkheidsverklaring en het koninklijk bezoek aan Jakarta leidden niet tot gewelddadigheden. Wel vonden enkele vreedzame Molukse manifestaties plaats waarmee werd geprotesteerd tegen de Indonesische politiek tegenover minderheden als Molukkers, Papoea's en Timorezen. Ook werd gewezen op het gebrek aan Nederlandse steun voor het Molukse streven.

Binnen de Molukse gemeenschap in Nederland is op dit moment meer discussie over het RMS-ideaal dan tot voor kort. Vooral bij enkele jongeren bestaan over de realisering van dit doel radicale ideeën. Een aantal jongeren heeft het gevoel dat zij nu aan de beurt zijn om de Molukse strijd weer op te nemen. Voorlopig lijken hun activiteiten vooral gericht op het bereiken van enig organisatorisch verband.

2.3 Proliferatie van massavernietigingswapens en conventionele wapenhandel

De Nederlandse overheid acht proliferatie van massavernietigingswapens een bedreiging van de veiligheid van de staat en zijn bondgenoten, alsmede een aantasting van de internationale rechtsorde. Het tegengaan

van de verspreiding van deze wapens is een belangrijk onderdeel van de buitenlandse politiek en het exportbeleid. De inspanning van de BVD richt zich op het onderkennen van projecten voor massavernietigingswapens met name in landen in het Midden-Oosten. Ook de -veelal heimelijke- verwerving van goederen en kennis voor deze wapens is onderwerp van aandacht. Op dit terrein vindt informatie-uitwisseling plaats met de Economische Controledienst en met Westerse zusterdiensten van de BVD.

De BVD is daarnaast vertegenwoordigd in verschillende vormen van zowel nationaal als internationaal overleg over non-proliferatie. Het ministerie van Buitenlandse Zaken en de BVD nemen samen het voortouw in een commissie die gericht aandacht zal besteden aan de overdracht van technologische kennis die een rol kan spelen bij de aanmaak van massavernietigingswapens.

Deze activiteiten stellen de BVD in staat bedrijven en instellingen op de hoogte te stellen van de werkelijke achtergrond en bedoelingen van bepaalde handelspartners. Ook wordt zo het ministerie van Economische Zaken ondersteund, dat verantwoordelijk is voor de afgifte van exportvergunningen.

2.3.1 *Productie van massavernietigingswapens en ballistische raketssystemen*

De BVD heeft onderzoek verricht naar verwervingsactiviteiten van landen uit het Midden-Oosten, Libië en Pakistan. Dit om te voorkomen dat Nederlandse bedrijven bewust of onbewust bijdragen aan programma's voor massavernietigingswapens en ballistische raketssystemen. In Iran zijn er ondanks de economische malaise, waarin dit land zich momenteel bevindt, geen tekenen die wijzen op een vermindering van militaire inspanningen inclusief de ontwikkeling van massavernietigingswapens en ballistische raketssystemen. Er zijn aanwijzingen dat Iran beschikt over chemische wapens en ook werkt aan programma's voor biologische en nucleaire wapens. Vooral wat betreft de ballistische raketten poogt Iran zelfstandig productiefaciliteiten te scheppen, om de technologische afhankelijkheid van Noord-Korea en de Volksrepubliek China te beperken.

Iran heeft in 1995 ook in Nederland gepoogd materiaal te verwerven dat een toepassing kan vinden in programma's van massavernietigingswapens en ballistische raketssystemen. Het betreft goederen die door

hun aard zowel civiel als militair toegepast kunnen worden. De Economische Controledienst is hierover geïnformeerd.

Onderzoek is verricht naar verwervingsactiviteiten voor massavernietigingswapens vanuit Libië. Libië beschikt over één type ballistisch raketsysteem en poogt daarnaast zelfstandig een raketsysteem met een groter bereik te ontwikkelen. Het wetenschappelijk en technische niveau om het raketprogramma te kunnen realiseren is echter nog onvoldoende. De Libiërs proberen daarom openlijk en heimelijk zowel de kennis als de benodigde materialen in het buitenland te bemachtigen. Deze verwervingsactiviteiten richten zich ook op Nederland.

Libië heeft chemische strijdmiddelen geproduceerd en poogt ook biologische strijdmiddelen te ontwikkelen. Een tweede, ondergrondse, fabriek voor chemische wapens nabij de plaats Tarhuna is in aanbouw. Hoewel Libië in staat is enige grondstoffen voor chemische wapens zelf te vervaardigen blijft het aangewezen op buitenlandse kennis. De BVD heeft in 1995 echter geen Libische verwervingsactiviteiten op dit terrein in Nederland waargenomen.

Pakistan heeft een beperkt programma voor de produktie van ballistische raketsystemen, waarvoor het afhankelijk is van buitenlandse technische steun. Het is niet waarschijnlijk dat Pakistan reeds beschikt over een ballistisch raketsysteem dat een nucleair wapen kan overbrengen. Nagegaan wordt of ook in Nederland verwerving plaatsvindt van goederen die voor dit raketprogramma gebruikt kunnen worden. Het kernwapen waarover Pakistan beschikt heeft uranium als nucleaire lading. De BVD heeft aanwijzingen dat Pakistan ook geïnteresseerd is in de ontwikkeling van een kernwapen op basis van plutonium. Pakistan heeft tevens de faciliteiten om chemische en biologische wapens te produceren of heeft deze reeds geproduceerd. Hoewel bepaalde leveringen vanuit Nederland in verband gebracht zouden kunnen worden met een chemisch of biologisch wapenprogramma, zijn nog geen concrete aanwijzingen gevonden voor bestaan van dergelijke programma's.

Wat betreft Irak heeft de BVD informatie geleverd aan het ministerie van Buitenlandse Zaken ten behoeve van UNSCOM (United Nations Special Commission). Deze commissie inspecteert de ontmanteling van Iraakse massavernietigingswapens.

Op 8 augustus 1995 liep Hassan Kamel Hussein, een schoonzoon van

Saddam Hussein over naar Jordanië. Hij was verantwoordelijk voor de uitvoering van het Iraakse programma voor nucleaire, chemische en biologische wapens en ballistische raketsystemen. Door het overlopen van Hassan Kamel Hussein zag Irak zich genoodzaakt achtergehouden informatie met betrekking tot het biologische wapen-programma aan UNSCOM te overhandigen. Overigens wordt verondersteld dat Irak nog steeds informatie achterhoudt.

Het staat vast dat Syrië een programma heeft voor chemische wapens en dit ook voor biologische wapens ontwikkelt. Daarnaast verwerft Syrië ballistische raketsystemen en wordt gepoogd deze systemen zelfstandig te produceren. Derhalve heeft de BVD ook aandacht voor verwerving vanuit Syrië.

2.3.2 Illegale handel in bijzondere metalen

In 1995 werd een aantal meldingen over illegale handel in radioactieve of splijtbare stoffen onderzocht. In geen enkel geval werd geconstateerd dat van dergelijke handel in Nederland sprake was. Daarnaast werd een aantal malen melding gemaakt van de handel in andere bijzondere metalen. Deze metalen zouden eveneens geschikt zijn voor de produktie van kernwapens. Veel van deze metalen kennen toepassingen in een laboratorium, bijvoorbeeld voor radiologisch onderzoek of in meetinstrumenten. De metalen kunnen in Nederland en de ons omringende landen via de reguliere kanalen zonder problemen worden gekocht voor een fractie van de prijs die de illegale handel vraagt. Materiaal dat gebruikt kan worden voor de produktie van een kernwapen werd niet aangetroffen.

De conclusie luidt dat er in Nederland geen afzetmarkt is voor bovengenoemde metalen. Ook in het criminele circuit lijkt dit besef te zijn doorgedrongen. De BVD zal zich daarom in het vervolg beperken tot incidenteel onderzoek. Het landelijk meldpunt voor illegale handel in bijzondere metalen blijft gevestigd bij de Economische Controledienst.

2.3.3 Internationale conventionele wapenhandel

In het verslagjaar is vastgesteld dat in toenemende mate internationale afspraken over wapenexporten worden geschonden. Het gaat hierbij vooral om wapens afkomstig uit Oost-Europa. Deze wapens gaan vaak via West-Europa en Zuid-Amerika door naar risicogebieden (gebieden waar een gewapend conflict heerst of waar de mensenrechten op

flagrante wijze worden geschonden). Hierbij wordt misbruik gemaakt van legale distributiewegen. De BVD werkt op dit terrein samen met de ECD, politie en CRI en enkele buitenlandse zusterdiensten.

2.4 Specifieke sectoren in de samenleving

2.4.1 Bescherming van de integriteit in de openbare sector

In 1995 is ruim aandacht besteed aan de instandhouding van de integriteit van de openbare sector. Het belang van de integriteitszorg binnen de overheid is onverminderd groot. Overheidsorganen en -functionarissen zijn vanwege hun zorg voor het algemeen belang en de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid van de burgers zonder meer tot integer handelen gehouden. Integriteitsverlies bij onderdelen van de openbare sector vermindert het vertrouwen van de burger in de overheid en doet op den duur afbreuk aan onze democratische rechtsorde.

Hoewel de oorzaak van niet-integer functioneren altijd binnen de betreffende organisatie is gelegen, vindt aantasting van de integriteit meestal plaats onder invloed van oneigenlijke acties door buitenstaanders. Bij dergelijke (indirecte) aantasters wordt dan vaak en vooral gedacht aan de georganiseerde misdaad.

De bestrijding van de georganiseerde criminaliteit is eerst en vooral een taak van politie en justitie. De georganiseerde criminaliteit als zodanig is geen target van de BVD. Dit kan veranderen indien criminelen, door hun doelstellingen of feitelijke activiteiten, een gevaar vormen voor de in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten genoemde gewichtige belangen. Dit is het geval indien zij democratische besluitvormingsprocessen of de integriteit van de openbare sector systematisch (willen) ondermijnen. Met name om vast te stellen of, en in hoeverre, de BVD bemoeienis heeft met de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit, werd op 29 september 1995 een directeur van de Binnenlandse Veiligheidsdienst in het openbaar gehoord door de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden. Het verslag van verhoor is opgenomen in de bijlagen bij het rapport van de commissie.

De BVD heeft het afgelopen jaar een (beperkt) dossieronderzoek verricht om na te gaan of en in hoeverre de georganiseerde misdaad als een bedreiging voor het integer functioneren van de openbare sector moet

worden beschouwd. Met medewerking van justitie, politie en bijzondere opsporingsdiensten is daarbij inzage verkregen in (afgesloten) dossiers van zaken, waarin sprake zou (kunnen) zijn van aantasting van de integriteit van het openbaar bestuur. Het onderzoek heeft geen concrete aanwijzingen opgeleverd voor grootschalige aantastingen door de georganiseerde misdaad van het openbaar bestuur op rijksniveau.

Op het uitvoerend niveau (lokale overheid, politie, douane), waar criminele organisaties hun illegale activiteiten plegen te consolideren of uit te breiden, werd wel enige aantasting waargenomen. Over de exacte schaal en diepgang van de bedreiging die daarbij uitgaat van de georganiseerde misdaad, bestaat nog onduidelijkheid. Mede daardoor is vooralsnog waakzaamheid geboden. De BVD maakt voor zijn onderzoek naar (potentiële) aantasters van de integriteit van de openbare sector ook gebruik van contacten met buitenlandse zusterdiensten. Daarnaast bereiken de dienst incidentmeldingen via het daarvoor in januari 1994 bij de BVD ingestelde meldpunt integriteitsaantastingen.

In 1995 ontving het meldpunt 33 meldingen. Negen meldingen worden in dit verslag buiten beschouwing gelaten, omdat de betreffende zaken nog niet door het meldpunt zijn afgehandeld. De resterende 24 meldingen hebben voornamelijk betrekking op (vermeende) integriteitsaantastingen bij de rijksoverheid en de politie. De meldingen refereren hoofdzakelijk aan één of meer vormen van niet-integer gedrag of handelen zoals fraude, corruptie, andere strafbare gedragingen, en onoorbaar (mogelijk chantabel) persoonlijk gedrag. In drie gevallen van corruptie werd betrokkenheid van criminele organisaties gesuggereerd. In totaal dertien meldingen werden door de BVD als niet ontvankelijk benoemd, met name omdat zij reeds in behandeling waren (geweest) bij een justitiële opsporingsdienst, behoorden tot de competentie van de leiding van de betreffende instantie of omdat het niet de openbare sector betrof.

Van de overige meldingen werden ook na een feitenonderzoek in zes gevallen niet of onvoldoende concrete aanwijzingen gevonden voor een werkelijke aantasting van de integriteit. In de vijf resterende gevallen was wel sprake van een aantasting van de integriteit. In drie gevallen hebben zich daarbij echter geen feiten voorgedaan die strafbaar kunnen worden geacht. Het ging daarbij met name om vormen van gedrag die mogelijk chantabel kunnen zijn. In de twee andere gevallen was er naar alle

waarschijnlijkheid wel sprake van strafbare gedragingen, respectievelijk het kopen van vergunningen en het omkopen van een ambtenaar. In één zaak heeft de directie van de betreffende organisatie zelf de verantwoordelijkheid voor afhandeling genomen en in de andere zaak was de Rijksrecherche al een gerechtelijk vooronderzoek gestart. Het is de verwachting dat het aantal meldingen in 1996 zal toenemen onder invloed van de hierna te noemen weerstandsverhogende activiteiten. Bovendien zal aandacht voor het meldpunt worden gevraagd door bekendmaking via Internet.

De BVD levert ook een bijdrage aan de integriteitszorg door het versterken van de weerstand van onderdelen van de openbare sector. Het betreft hier zowel het creëren en bestendigen van het besef van de potentiële kwetsbaarheid van de organisatie alsmede het creëren van drempels tegen integriteitsaantastingen. Door de inzet van zowel reguliere als bijzondere voorzieningen en maatregelen kan een onderdeel van de openbare sector inbreuken op de integriteit voorkomen.

Hiertoe stelt de BVD, naast voorlichtende activiteiten, bij overheidsinstanties onderzoeken in naar sectoren en functies die gevoelig zijn voor eventuele aantastingen van de integriteit. Deze onderzoeken behelzen het in kaart brengen van kwetsbare plekken in de organisaties en het in gezamenlijk overleg met die overheidsinstanties opstellen van aanbevelingen om de weerstand te verhogen. De in 1994 gestarte onderzoeken bij het ministerie van Justitie (kerndepartement) en bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat (Rijkswaterstaat) zijn in 1995 afgerond. In 1995 zijn onderzoeken gestart bij het ministerie van Binnenlandse Zaken (eindrapport gereedgekomen in oktober 1995), het district 2 van het regiokorps Amsterdam-Amstelland (eindrapport januari 1996) en bij de provincie Utrecht (eindrapport mei 1996). In 1996 zijn thans onderzoeken voorzien bij de ministeries van Financiën, van Buitenlandse Zaken en van Welzijn, Volksgezondheid en Sport.

Eind 1995 is de Handleiding voor het bevorderen van het integer functioneren van overheidsorganisaties gereed gekomen. Publicatie en verspreiding vindt in mei 1996 plaats. Deze door de BVD ontwikkelde handleiding bevat een mede op grond van de eigen ervaringen en inzichten verkregen, praktische onderzoeksmethodiek voor overheidsorganisaties.

Deze zijn door toepassing van de handleiding zelf in staat tot:

- het identificeren van kwetsbare handelingen, die door de functionarissen in de verschillende onderdelen van de overheidsorganisatie worden verricht (dit geeft een beeld van het potentiële risico dat die organisatie vanuit integriteitsoptiek loopt);
- het in kaart brengen van de bestaande weerstand tegen integriteitsaantastingen (om te kunnen beoordelen of en in hoeverre het potentiële risico ook een feitelijk risico is);
- het zonodig formuleren van een pakket van aanvullende voorzieningen en maatregelen om de weerstand van de organisatie tegen integriteitsaantastingen te verhogen (en het feitelijk risico tot een minimum te beperken).

Desgevraagd kan de BVD ter begeleiding adviezen verstrekken en assistentie verlenen bij het voorbereiden en uitvoeren van dergelijke zelfonderzoeken.

2.4.2 Economische veiligheidsbelangen

Al geruime tijd spreekt de BVD met belangendragers -in dit geval voornamelijk het ministerie van Economische Zaken- over de vraag welke aspecten van ons economisch leven zodanig door vreemde mogelijkheden bedreigd worden, dat extra aandacht van de BVD gerechtvaardigd is. In deze gesprekken is een belangrijke stap vooruit gezet.

Tot eind 1994 ging de discussie vooral over specifieke sectoren van het bedrijfsleven (zoals informatietechnologie en biotechnologie) en over de veronderstelling dat andere landen zich, bij hun pogingen Nederlandse know-how te verkrijgen, vooral op die sectoren zouden concentreren. Buitenlandse overheden c.q. organisaties tonen echter in toenemende mate interesse in buiten de sfeer van research en development gelegen bedrijfsgegevens. In overleg met de algemene leiding van Economische Zaken werd daarom besloten het bedrijfsleven intensiever te raadplegen. De vraag 'Waaraan zou de BVD vooral aandacht moeten besteden?' zou zonder vooropgestelde beperkingen worden voorgelegd.

Tussen januari en september 1995 spraken BVD-functionarissen met de leiding van 33 grote Nederlandse ondernemingen. In de gesprekken werden aan betrokkenen onder de overkoepelende titel Economische Veiligheidsbelangen vragen voorgelegd over de dreiging die het Nederlands bedrijfsleven ervaart op het terrein van economische spionage, op het gebied van oneerlijke concurrentie en vanuit de

georganiseerde misdaad. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen, werd daaraan niet onmiddellijk de vraag gekoppeld op welke van deze deelterreinen de BVD eventueel zou kunnen worden ingezet. Het doel van de gesprekken was immers te vernemen waar concreet zorg bestaat en (nog) niet hoe een bijdrage aan het wegnemen van die zorg gestalte zou moeten krijgen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat het bedrijfsleven op uiteenlopende terreinen beschikt over gegevens die kwetsbaar zijn voor economische spionage. Op buitenlandse markten worden kansen gemist door oneigenlijke activiteiten van buitenlandse concurrenten (bijvoorbeeld lastercampagnes). Ook blijkt dat steeds vaker de vraag gesteld moet worden naar de integriteit van bedrijven en investeerders in relatie tot de georganiseerde misdaad.

De signalen die uit deze en andere gesprekken naar voren kwamen, waren voor de BVD niet allemaal nieuw en verrassend. Nu zijn zij echter opgetekend uit de mond van diegenen die in de dagelijkse praktijk met de gevolgen geconfronteerd worden. Dit versterkte het beeld dat eerder op basis van aanwijzingen was ontstaan. De in het geding zijnde (spionage)activiteiten vormen een aantasting van belangen als bedoeld in artikel 8 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Dit maakt dat de BVD hier mogelijk een taak heeft.

In 1996 zal een stuurgroep geformeerd worden onder leiding van de secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken om in interdepartementale afstemming te komen tot een goede probleemschets en een plan van aanpak.

2.4.3 Ontwikkelingen in stedelijke achterstandswijken

In het jaarverslag 1994 kondigde de BVD aan een onderzoek te zullen doen naar ontwikkelingen in stedelijke achterstandsgebieden die zouden kunnen leiden tot een situatie die als een rechtvacuüm kan worden aangeduid. Dat wil zeggen een toestand waarin de handhaving van het overheidsgezag is ondergraven en waarin de burger in de uitoefening van zijn grondrechten wordt belemmerd.

Aanleiding voor dit onderzoek was de toenemende bezorgdheid in de samenleving over de omstandigheden in stedelijke achterstandsgebieden. Er zou zelfs sprake zijn van gettovorming. Een implicatie van

gettovorming is dat de regels van de rechtsstaat onder druk komen te staan. De burger verliest zijn gevoel van veiligheid en vrijheid omdat hij in zijn omgeving wordt geconfronteerd met onwettige praktijken waarop de overheid geen greep meer heeft.

Het onderzoek, dat meer het karakter had van een terreinverkenning, werd voltooid in de loop van 1995. Het leidde tot de volgende conclusie: In achterstandswijken van Nederlandse steden ontstaan in toenemende mate min of meer autonome gebiedjes, met eigen informele regels, economieën en overlevingsstrategieën. In deze gebiedjes is sprake van uitholling van het overheidsgezag. Voor een scenario van 'no go areas', waarop de overheid geen enkele greep meer heeft en waarbinnen de democratische rechtsorde heeft plaatsgemaakt voor eigen regels, biedt het verkennend onderzoek onvoldoende houvast. De maatschappelijke weerstand tegen een ontwikkeling in die richting is, zij het op sommige punten afgebrokkeld, nog in voldoende mate aanwezig. Daarnaast moet de overheid nog altijd in staat worden geacht haar gezag te handhaven en negatieve tendensen door gericht beleid een halt toe te roepen of tenminste af te remmen. Voor de BVD ligt hier vooralsnog geen taak.

2.5 Overige aandachtsgebieden

2.5.1 Suriname

1995 is voor Suriname op politiek gebied rustig verlopen. Hoewel nog steeds sprake is van spanningen in de samenleving ten gevolge van de slechte sociaal-economische situatie, lijkt de kans op grootschalige, gewelddadige conflicten te zijn verminderd.

Met name de keuze van de oppositie, in het bijzonder de Nationale Democratische Partij (NDP) van Desi Bouterse, voor de electorale weg naar regeringsmacht heeft daar veel toe bijgedragen. Ook het risico van een militaire machtsovername is hierdoor verminderd. Binnen de Surinaamse gemeenschap in Nederland deden zich geen politieke spanningen voor.

2.5.2 Rusland

In Rusland tekent zich, in de aanloop naar de parlamentsverkiezingen en de medio 1996 te houden presidentsverkiezingen, een machtsstrijd af tussen het omvangrijke presidentiële apparaat, de regering, het parlement en de vele regionale bestuurslagen. Er is een tendens naar

een meer centralistisch, autoritair bewind en er is sprake van groeiende assertiviteit ten opzichte van het Westen, gevoed door een krachtige nationalistische onderstroom in de Russische politiek. Hoewel de Russische economie zich in 1995 enigszins heeft gestabiliseerd, is de levensstandaard van de bevolking verder gedaald en vrezende velen voor een massale groei van de werkloosheid, als gevolg van een noodzakelijke sanering van de industrie. Daarnaast heerst onder de bevolking onvrede over de sterke greep van de al dan niet georganiseerde criminaliteit op het economische en openbare leven.

De Russische overheid staat betrekkelijk machteloos tegenover dit verschijnsel, niet in de laatste plaats door verwevenheid van georganiseerde misdaad en openbaar bestuur. Ten einde de georganiseerde misdaad en de corruptie te beteugelen, heeft president Jeltsin de Federale Veiligheidsdienst FSB verregaande bevoegdheden gegeven. Of dit effect zal sorteren is echter zeer de vraag. De BVD blijft alert op toekomstige ontwikkelingen omdat instabiliteit in Rusland gevolgen kan hebben voor de veiligheid in Nederland.

In het vorige jaarverslag is gemeld dat ook in ons land activiteiten van Russische criminele organisaties zijn waargenomen. Het is een taak van Nederlandse opsporingsinstanties informatie te verzamelen over hun werkwijze, organisatie en omvang. De BVD verstrekke op verzoek informatie aan Nederlandse bedrijven over de risico's die het zakendoen in de GOS-staten met zich meebrengen.

De methoden en oogmerken van de Russische inlichtingendiensten worden door Westerse veiligheidsdiensten nog steeds als een serieuze bedreiging voor de veiligheid van de staat beschouwd. De Russische diensten vergaren voornamelijk inlichtingen op economisch en technisch-wetenschappelijk gebied, waarbij zij o.a. gebruik maken van commerciële dekmantels. Ook zijn zij geïnteresseerd in vertrouwelijke informatie over NAVO, WEU en Europese Unie. De BVD meent dat het veiligheidsrisico van Russische inlichtingenactiviteiten de laatste jaren aan scherpte heeft ingeboet, maar heeft wel degelijk aandacht voor de groeiende presentie en activiteit van de Russische diensten. Het afgelopen jaar werd, conform het geldende beleid, aan vier Russen de toegang tot ons land geweigerd. Het ging om geïdentificeerde inlichtingofficiëren.

2.5.3 Voormalig Joegoslavië

De ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië kunnen consequenties hebben voor de Nederlandse staatsveiligheid. Het afgelopen jaar bleek de invloed van die ontwikkelingen beperkt. De veranderde situatie in Kroatië en in Bosnië-Herzegovina op politiek en militair gebied leidde tot uiterst lauwe reacties onder de ex-Joegoslaven in Nederland. Hun aandacht richtte zich vooral op het lenigen van de humanitaire nood in hun geboortestreek. Tot enige vorm van georganiseerde politieke activiteit is het niet gekomen. Wel leidde de val van de enclave Srebrenica in de zomer van 1995 tot demonstraties van Nederlanders en Bosnische Moslims. Inmiddels is de gemeenschap van ex-Joegoslaven in Nederland verder versplinterd. Er zijn nu ook afzonderlijke groepen Bosnische Serviërs, Bosnische Kroaten en Macedonische Albanese.

De controle- en beïnvloedingsactiviteiten van de kant van de ambassade van Klein-Joegoslavië (Servië en Montenegro) naar de Joegoslavische gemeenschap gaan door. De BVD blijft hieraan aandacht schenken.

De BVD levert een bijdrage aan de interne en externe veiligheid van het Haagse Internationale Tribunaal voor de vervolging van oorlogsmisdadigers uit het voormalige Joegoslavië. Deze bijdrage bestaat onder meer uit veiligheidsadviezen aan de rechters, openbare aanklagers en medewerkers van het tribunaal, controle van de beveiliging van het gebouw waarin het tribunaal is gehuisvest en risico-analyses. In het najaar begon een rechtszaak tegen de enige, Servische, verdachte die tot dan toe in handen van het Tribunaal was. Incidenten zijn uitgebleven.

De BVD en de CRI voerden een gezamenlijke inventarisatie uit naar het bestaan van georganiseerde criminaliteit onder ex-Joegoslaven in Nederland. Voor de BVD was van belang na te gaan of en in hoeverre deze criminaliteit banden vertoonde met de politiek in voormalig Joegoslavië. De conclusie is, dat georganiseerde criminaliteit uit voormalig Joegoslavië weliswaar een in Nederland serieus te nemen fenomeen is, maar dat er nauwelijks aanwijzingen zijn te vinden voor een continue aansturing vanuit politieke machtscentra in voormalig Joegoslavië. De BVD zal om deze reden geen eigen onderzoeken beginnen op dit terrein. Zodra er wel aanwijzingen zijn voor politieke betrokkenheid, zullen politie en justitie de BVD bij het onderzoek betrekken.

Eind 1994 meldde zich een Serviër als getuige bij het oorlogstribunaal in Den Haag. Na enige tijd bleek dat zijn verklaringen niet bruikbaar waren voor dit tribunaal. Gezien de informatie die hij leverde en zijn persoonlijke relaties met enkele Servische leiders, is de BVD met hem in contact getreden. De analyse van de verstrekte mondelinge en schriftelijke informatie door de BVD wees uit, dat maar een beperkt deel daarvan op waarheid berustte. Tevens werd de mogelijkheid niet uitgesloten, dat het hier een Servische poging betrof materiaal met desinformatie te leveren aan het oorlogstribunaal met het doel dit op een dwaalspoor te brengen. Geconfronteerd met deze bevindingen, verdween de Serviër spoorloos uit ons land. Vanuit het buitenland zocht hij publiciteit.

De bemiddeling van de Verenigde Staten heeft de kans op vrede in voormalig Joegoslavië doen toenemen. Afgewacht moet worden of de op papier bestaande afspraken tussen de strijdende partijen nagekomen worden. Samen met de potentiële brandhaarden Kosovo en Macedonië zijn er nog genoeg problemen die het geweld weer kunnen aanwakkeren. De BVD blijft aandacht schenken aan de mogelijke gevolgen voor de veiligheidssituatie in Nederland. Hierbij zal de samenwerking met de CRI, de ministeries van Buitenlandse Zaken, Justitie, Defensie en de buitenlandse zusterdiensten, waaronder enkele Middeneuropese, voortgezet worden.

2.6 Beveiligingsbevordering

2.6.1 Vitale sectoren

In 1995 heeft verder interdepartementaal overleg plaatsgevonden over de nieuwe interdepartementale lijst van bedrijven, instellingen en objecten die van vitaal belang zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. De lijst die in 1996 van kracht zal worden, is gebaseerd op de actuele internationale veiligheidssituatie. Ook is bij de samenstelling rekening gehouden met economische en technologische ontwikkelingen. Meest opvallende wijziging vanuit BVD-perspectief is de toegenomen aandacht voor de financiële sector. Aan de vitale bedrijven en instellingen geeft de BVD, op grond van dreigingsanalyses, adviezen over organisatorische, materiële en personele beveiliging.

2.6.2 Beveiliging overheidsinstanties en defensie-orderindustrie

De beveiligingsbevorderende taak van de BVD strekt zich ook uit tot de ministeries, de hoge colleges van staat en andere overheidsorganisaties. De BVD geeft adviezen over het opstellen van beveiligingsbeleid en over personele, fysieke en organisatorische beveiligingsmaatregelen. Wanneer sprake is van beveiligingsincidenten verleent de BVD op verzoek van de desbetreffende organisatie ondersteuning bij het onderzoek. Op verzoek van een ministerie of hoog college van staat kan de BVD ook een security survey uitvoeren. Dit is een onderzoek naar de gerealiseerde beveiliging van een organisatie, gerelateerd aan een gedefinieerd belang en aan een dreigingsanalyse. Doel van een dergelijk onderzoek is de organisatie inzicht te verschaffen in het risico, zonodig aangevuld met aanbevelingen om de beveiliging op een aanvaardbaar niveau te brengen. In 1995 zijn security surveys gehouden bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het ministerie van Binnenlandse Zaken, het Kabinet van de Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen, een aantal Regionale Inlichtingendiensten en Eurocontrol.

In het kader van de beveiligingsbevorderende taak treedt de BVD op als National Security Authority (NSA) voor de NAVO en de WEU. In dit kader zijn in 1995 NAVO- en WEU-inspecties uitgevoerd bij het ministerie van Algemene Zaken en het ministerie van Buitenlandse Zaken (inclusief de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigingen in Parijs, Wenen, Genève, Brussel en Washington).

Indien gerubriceerde informatie (staatsgeheimen of NAVO- en WEU-gerubriceerde documenten) buiten de overheid moet worden gebracht, bijvoorbeeld in het kader van een defensie-opdracht, dan dienen waarborgen aanwezig te zijn dat die informatie op de juiste wijze wordt behandeld. De BVD adviseert, ingeval van een defensie-opdracht in samenwerking met de MID, de betreffende bedrijven en instellingen over het treffen van de vereiste beveiligingsmaatregelen. Voorts stelt de BVD naar de betrokken medewerkers in die bedrijven en instellingen veiligheidsonderzoeken in (zie paragraaf 2.6.4). Ter versterking van de samenwerking met de MID op het terrein van de industrieveiligheid is in 1995 een aantal voorzieningen getroffen (zie paragraaf 3.1.3).

Met het oog op een goede coördinatie van en informatie-uitwisseling over beveiligingsaangelegenheden woont de BVD de vergaderingen bij

van de Contactkring van Beveiligingsambtenaren. Voorts participeert de BVD in de werkgroep Beveiliging Rechterlijke Organisatie. Als NSA neemt de BVD, in samenwerking met de MID, deel aan de vergaderingen van het WEU Security Committee (zie paragraaf 3.3.1) en NATO Security Committee (zie paragraaf 3.3.4). Voorts vindt op bilateraal niveau overleg plaats met de NSA's van Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk.

Eind 1994 heeft de voorzitter van de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden de BVD verzocht de commissie te adviseren en ondersteunen bij de beveiliging van haar werk. Dit verzoek is gehonoreerd. In 1995 is de BVD in adviserende zin intensief betrokken geweest bij de beveiligingsplanning en -uitvoering. Zo zijn onder meer alle medewerkers van de commissie aan een veiligheidsonderzoek onderworpen en zijn twee security surveys uitgevoerd. De eerste survey had betrekking op de totale beveiligingssituatie, de tweede survey was in het bijzonder gericht op de informatiebeveiliging.

2.6.3 Informatiebeveiliging

De voortschrijdende maatschappelijke afhankelijkheid van geautomatiseerde informatiesystemen heeft er toe geleid dat de beveiliging ervan, voor zover aantasting gevolgen heeft voor de nationale veiligheid, een element vormt van de beveiligingsbevorderende taak van de BVD. In 1994 is binnen de BVD een project gestart, dat antwoord moet geven op de vraag welke activiteiten de BVD op dit terrein van de bijzondere informatiebeveiliging in de toekomst moet ontplooiën. Dit project is in de loop van 1995 afgerond. Uitkomst is dat de BVD een rol zal moeten spelen bij het ontwikkelen van beleid ter beveiliging van geautomatiseerde systemen die voor de nationale veiligheid van belang zijn. De BVD zal bij deze systemen ook -op verzoek- de effectiviteit van de getroffen beveiligingsmaatregelen testen. Het gaat hier niet slechts om technische maatregelen maar ook om maatregelen in organisatorische, materiële en personele zin.

Eind 1994 heeft de ministerraad het besluit genomen de bestaande interdepartementale samenwerkingsverbanden op te splitsen. Eén samenwerkingsverband is nu in het bijzonder gericht op de betrouwbaarheid van werkprocessen binnen de rijksoverheid, een ander samenwerkingsverband is gericht op de beveiliging van systemen waarvan aantasting gevolgen kan hebben voor de nationale veiligheid. Hierbij is

tevens afgesproken dat de BVD bij de verdere uitwerking van het laatste het voortouw zal nemen. Er is een interdepartementale werkgroep gevormd bestaande uit deskundigen van departementen die beleidsmatig dan wel uitvoerend een rol spelen bij de beveiliging van de informatie. De werkgroep bestaat naast de BVD uit vertegenwoordigers van de directie Politie van het ministerie van Binnenlandse Zaken, het ministerie van Buitenlandse Zaken, Defensie, Justitie en het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging. De werkgroep moet onder meer op de volgende vragen antwoord geven:

- welke informatie moet tot de bijzondere informatiebeveiliging worden gerekend;
- hoe dient de samenwerking vorm te krijgen tussen de op dit terrein werkzame organisaties;
- hoe dient de afstemming tussen de algemene informatiebeveiliging en de bijzondere informatiebeveiliging geregeld te worden.

Op verzoek van belangdragers heeft de BVD geadviseerd bij de beveiliging van een aantal kwetsbare systemen. In sommige gevallen is hierbij ook naar de uitvoering van de voorgestelde maatregelen gekeken.

In Europees verband is de BVD betrokken bij het Vierlanden-overleg op het gebied van informatiebeveiliging tussen Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië en Nederland. Tevens participeert de BVD -samen met een aantal ministeries- in werkgroepen binnen de EU op het gebied van informatiebeveiliging.

2.6.4 Veiligheidsonderzoeken

Conform het gestelde in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, artikel 8 tweede lid onder b, verricht de BVD veiligheidsonderzoeken. Deze onderzoeken worden ingesteld naar bekleders van vertrouwensfuncties en functies in het bedrijfsleven die naar het oordeel van de verantwoordelijke ministers de mogelijkheid bieden de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat te schaden.

Anticiperend op de nieuwe Wet veiligheidsonderzoeken (zie paragraaf 1.2) is een projectgroep belast met de herziening van onderdelen van het veiligheidsonderzoek. Deze projectgroep heeft voorstellen uitgewerkt om aan de nieuwe eisen van de wet te voldoen. Daarbij gaat het onder meer om versnelling van het onderzoek door technische en procedurele aanpassingen.

In 1995 werden 251 personen niet geplaatst op door hun geambieerde vertrouwensfuncties als gevolg van het resultaat van het veiligheids-onderzoek. Het gaat hier met name om kandidaten voor vertrouwensfuncties bij de luchthaven Schiphol, die vanwege justitiële antecedenten niet zijn aangenomen. Tegen deze beslissing kwamen 36 personen in verweer: in één geval met succes. In één geval werd, nadat door de BVD relevante risicodragende antecedenten waren verstrekt, in de overheidssector besloten iemand wel aan te stellen, maar met personele beveiligingsbegeleiding.

Overzicht van vertrouwensfuncties (v.f.) en veiligheidsonderzoeken (v.o) ¹¹

	1994		1995	
	v.f.	v.o.	v.f.	v.o.
Rijksoverheid ^{2]}	4.152	1.190	4.123	1.009
Defensie-orderbedrijven	12.619	1.794	11.958	2.331
Vitale bedrijven ^{3]}	32.086	12.545	32.826	12.450
Diverse ^{4]}	-	1.023	-	1.029
	-----	-----	-----	-----
Totaal	48.857	16.552	48.907	16.819

1] Veiligheidsonderzoeken worden ingesteld naar kandidaten voor vertrouwensfuncties.

2] Exclusief het ministerie van Defensie en de krijgsmacht. Het aantal vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid in percentage van de personeelssterkte bedroeg in 1994 4,1% en in 1995 4%.

3] Het aantal veiligheidsonderzoeken in 1995 is inclusief 8094 politieke checks ten behoeve van de Koninklijke marechaussee Schiphol.

4] Internationale instellingen en zusterdiensten.

3.1 Samenwerking in Nederland

De BVD werkt bij de uitvoering van zijn taak nauw samen met andere instanties die een rol spelen op het terrein van de binnenlandse veiligheid. Op leidinggevend niveau vindt in de regel structureel overleg plaats. Daarnaast worden op specifieke aandachtsgebieden werkafspraken gemaakt.

3.1.1 Ministerie van Economische Zaken

De BVD werkt op diverse terreinen en niveaus samen met onderdelen van het ministerie van Economische Zaken. In de strijd tegen de verspreiding van massavernietigingswapens en de illegale handel in conventionele wapens bestaat een nauwe relatie met de hoofdafdeling Strategische Goederen en Sanctiebeleid van de directie Buitenlandse Economische Betrekkingen. Op uitvoerend vlak vindt geregeld overleg plaats met de Economische Controledienst.

Met betrekking tot het veiligheidsbeleid ten aanzien van de vitale bedrijven, instellingen en objecten wordt sinds jaar en dag samengewerkt met de Eenheid Crisisbeheersing.

Op strategisch niveau vindt nauw overleg plaats het ministerie over de bescherming van economische veiligheidsbelangen (zie paragraaf 2.4.2).

3.1.2 Ministerie van Buitenlandse Zaken

Vanuit de BVD bestaat op diverse niveaus en terreinen samenwerking met onderdelen van het ministerie van Buitenlandse Zaken. In 1995 betrof dit onder meer veiligheidsaspecten van visumaangelegenheden en toelatingsbeleid, aantasting grondrechten, spionage, (non-)proliferatie en illegale wapenhandel. Buitenlandse Zaken doet met name inzake de twee laatst genoemde onderwerpen in toenemende mate een beroep op de BVD-expertise in kwesties van internationale samenwerking.

Anderzijds is informatie afkomstig van Buitenlandse Zaken van belang voor analyses van de BVD.

3.1.3 Militaire Inlichtingendienst

In het kader van de samenwerking tussen de BVD en MID op het terrein van de industrieveiligheid heeft BVD in 1995 een contact-functionaris geplaatst bij het bureau industrieveiligheid van de MID. Daarnaast zijn alle werkzaamheden met betrekking tot de zogenaamde internationale bezoekaanvragen voor de Nederlandse industrie ondergebracht in het Netherlands Industrial Visit Control Office (NIVCO) bij de BVD. Naast industrieveiligheid zijn er verschillende andere terreinen waarop MID en BVD samenwerken, zoals wetgeving, verzoeken in kader van de Wet openbaarheid van bestuur, non-proliferatie en contraspionage. In september 1995 is een gezamenlijk onderzoek gestart om te bezien op welke terreinen intensivering van de samenwerking wenselijk is.

3.1.4 Politie

Medio 1995 ging het project inzake de samenwerking tussen de BVD en de politie (en andere opsporings- en controlediensten) over van de ontwikkelings- naar de uitvoeringsfase. Dit resulteerde onder meer in nieuwe werkafspraken over de werkzaamheden van de Regionale Inlichtingendiensten (RID-en) ten behoeve van de BVD. Een en ander is tot stand gekomen in goed overleg met de Adviescommissie Inlichtingendiensten van de Raad van Hoofdcommissarissen. Ook is aandacht besteed aan een nieuw opleidingstraject voor RID-functionarissen, aan administratieve procedures en aan verbetering van de communicatie. Inmiddels zijn alle RID-medewerkers opgeleid.

Er is voorts een begin gemaakt met een hechtere samenwerking tussen politie en BVD op een breder vlak. Het streven is om voor de zomer van 1996 met alle politieregio's een samenwerkingsprotocol afgesloten te hebben. Dit alles geheel binnen de afzonderlijk wettelijk geregelde taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, waarbij de opsporingstaak van de politie en de inlichtingeninwinnende taak van de BVD duidelijk zijn onderscheiden (zie ook paragraaf 3.1.6).

In Europees verband worden de ontwikkelingen gevolgd rondom de Europese politieorganisatie Europol. Haar taak op het terrein van terrorisme vergt in de toekomst zorgvuldige afstemming met opsporingsdiensten en inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De samenwerking met de divisie CRI van het Korps Landelijke

Politiediensten kreeg meer structuur. Naast het reeds bestaande beleids-overleg is het afstemmingsoverleg terrorisme in het leven geroepen. Dit overleg vindt zes keer per jaar plaats onder voorzitterschap van de landelijk officier van justitie voor misdrijven van terroristische aard.

3.1.5 De Grote Evaluatiedriehoek en de Technische Evaluatie Commissie (TEC)

De Grote Evaluatiedriehoek bestaat uit de directeur-generaal Openbare Orde en Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken, een directeur-generaal van het ministerie van Justitie belast met opsporings- en vervolgingsbeleid en het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. De plaatsvervangend secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken neemt als permanent adviseur deel aan het overleg. De Grote Evaluatiedriehoek stelt bewakings- en beveiligingsadviezen op voor objecten of personen waarvoor de rijksoverheid een bijzondere verantwoordelijkheid draagt. Hierbij moet onder andere gedacht worden aan diplomatieke personen en objecten in Nederland en personen die Nederland bezoeken op uitnodiging van de Nederlandse overheid. De adviezen zijn mede gebaseerd op de bevindingen van de Technische Evaluatiecommissie (TEC).

De Technische Evaluatiecommissie is samengesteld uit vertegenwoordigers van de ministeries van Justitie, Binnenlandse Zaken en Defensie, van de BVD en van de CRI. Het voorzitterschap van de commissie wordt door het Landelijk Coördinatiecentrum van het ministerie van Binnenlandse Zaken gevoerd. De TEC vergadert onder normale omstandigheden tweemaal per maand.

3.1.6 Openbaar Ministerie

Artikel 22 van de Wet op inlichtingen- en veiligheidsdiensten verplicht het Openbaar Ministerie bepaalde gegevens aan de BVD door te geven. Het gaat dan om gegevens die voor de taakuitoefening van de BVD van belang kunnen zijn.

Hetzelfde wetsartikel schrijft overleg voor tussen het Openbaar Ministerie en het hoofd van de BVD. Op het operationele vlak loopt dit overleg via de landelijke officier van justitie. Deze heeft sinds 1995 een eigen werkplek bij de BVD. Daarnaast is er geregeld contact tussen de leiding van de BVD en de Procureurs-generaal. Resultaat is een duidelijker afbakening van de grenzen tussen het traject van opsporing van strafbare feiten en dat van inlichtingeninwinning.

3.1.7 Koninklijke marechaussee, Douane, FIOD, Rijksrecherche en AID

De samenwerking met de Koninklijke marechaussee en FIOD verliep ook in dit verslagjaar voorspoedig. Tussen de BVD en Koninklijke marechaussee vindt meerdere malen per jaar beleidsoverleg plaats. De werkzaamheden die de Koninklijke marechaussee ingevolge de wet ten behoeve van de BVD verricht liggen met name op het vlak van de grensveiligheidsstaken en worden beschreven in een activiteitenplan dat periodiek wordt bijgesteld.

Tussen Douane en BVD vonden gesprekken plaats om tot een nadere invulling te komen van het bepaalde in artikel 18 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het betreft hier het verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de BVD, alsmede de verplichtingen omtrent wederzijdse informatie-uitwisseling over aspecten van grensoverschrijdend goederenverkeer. Andere onderdelen van het ministerie van Financiën zullen ook bij dit overleg betrokken worden.

Met de Rijksrecherche vond enkele malen overleg plaats. Het accent lag daarbij op een hernieuwde kennismaking en verheldering van het reorganisatieproces waarin deze organisatie is betrokken. Daarbij is met name aandacht besteed aan mogelijke raakvlakken tussen Rijksrecherche en BVD op het gebied van de integriteit van de openbare sector.

De leiding van de Algemene inspectiedienst van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij bezocht de BVD. In dit eerste gesprek werd geconstateerd dat er op dit moment weinig raakvlakken tussen beide diensten zijn. Besloten is het contact voort te zetten.

3.2 Samenwerking binnen het Koninkrijk

De politieke en maatschappelijke ontwikkelingen op de Nederlandse Antillen en Aruba zijn vanuit veiligheidsoptiek voor Nederland van belang. De BVD werkt dan ook waar nodig en mogelijk samen met de veiligheidsdiensten van de Nederlandse Antillen en Aruba (respectievelijk VNA en VDA).

De samenwerking van de BVD met vooral de VDA is in het verslagjaar geïntensiveerd. Dit houdt met name verband met het streven het functioneren van de VDA te optimaliseren.

3.3 Internationale samenwerking

Veiligheidsproblemen hebben in toenemende mate een grensoverschrijdend karakter. Dreigingen als terrorisme, politiek en religieus extremisme en de proliferatie van massavernietigingswapens nopen tot meer informatie-uitwisseling op internationaal niveau. Dit jaar is de uitbreiding van de buitenlandfunctie van de BVD voortgezet.

In 1995 is een liaison in de Turkse hoofdstad Ankara geplaatst. Het is de bedoeling dat zijn activiteiten zich uitstrekken tot de andere landen in de regio.

De voorbereidingen voor de realisering van de post in Singapore zijn afgerond en zullen per 1 mei 1996 leiden tot de daadwerkelijke plaatsing van een BVD-liaison. Deze zal werkzaam zijn voor de Aziatische regio. Door de snelle economische en politieke ontwikkeling die dit gebied doormaakt, is het uitgegroeid tot het derde machtsblok in de wereld. In deze regio bestaan verschillende potentiële brandhaarden, zowel binnen staten als tussen staten. De uitbarsting van een gewapend conflict, al dan niet met de inzet van nucleaire wapens, kan leiden tot grote vluchtelingenstromen. Ook kan Nederland mogelijk bij het conflict worden betrokken in het kader van VN-operaties in andere landen.

Leden van diverse gewapende oppositiegroeperingen en separatistische bewegingen uit Aziatische landen zijn in Nederland actief. Zij onderhouden soms indringende aandacht van de (inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit de) staten waartegen zij zich keren. Ook pogingen tot de aankoop uit of de doorvoer door Nederland van (onderdelen van) massavernietigingswapens door bepaalde Aziatische landen verdient de aandacht, evenals illegale geldstromen en dubieuze investeringen vanuit dit gebied. Om die reden is het voor de BVD van belang om in dit gebied een vooruitgeschoven post te hebben, die netwerken kan opbouwen en persoonlijke relaties kan leggen, waardoor tijdig risico's kunnen worden gesignaleerd.

Het in de vorige periode reeds gelegde contact met de Russische Inlichtingendienst SVR is verder uitgebouwd. In het voorjaar van 1995 resulteerde dit in een bezoek van een BVD-delegatie aan Moskou. Tijdens dit bezoek is nader ingegaan op de terreinen waarop beide partijen verwachten te kunnen gaan samenwerken, te weten non-proliferatie en terrorisme. Concrete afspraken zijn in dit stadium nog niet gemaakt, maar tijdens dit bezoek is een beter inzicht verkregen in

de wijze waarop de SVR op deze terreinen te werk gaat. Een volgende stap in de opbouw van dit contact is het bezoek dat het hoofd van de BVD zal brengen aan Moskou. Het ligt in de bedoeling dan ook contacten te leggen met de FSB, de binnenlandse veiligheidsdienst van Rusland.

3.3.1 Europa

Op 15 september 1995 is binnen de BVD het project Europa van start gegaan. Dit project beoogt de afstemming van de activiteiten van de BVD in Europees verband te verbeteren. Het gaat hier onder meer om de samenwerking met zusterdiensten, de activiteiten in de Europese Unie, de contacten met de CRI en de nieuwe organisatie Europol. Daarnaast speelt de voorbereiding op het Nederlands voorzitterschap van de Europese Commissie in de eerste helft van 1997 een grote rol.

Belangrijke onderwerpen voor de BVD in het kader van de Europese Unie zijn terrorisme, racisme/xenofobie, informatiebeveiliging en telecommunicatie. Ook het visumbeleid en de samenwerking van justitie en politie met veiligheidsdiensten zijn onderwerpen die de BVD raken.

De BVD is vertegenwoordigd in onder andere de Europese werkgroep Terrorisme van de Europese Unie. In deze werkgroep wordt een Europees gedragen terrorisme-dreigingsdocument opgemaakt en wordt informatie over terroristische incidenten uitgewisseld.

Onder het Frans en Spaans voorzitterschap in 1995 was het belangrijkste onderwerp in de werkgroep het terrorisme van radicaal-islamitische groeperingen. Niet verwonderlijk gezien het feit dat Frankrijk momenteel het belangrijkste doelwit is van deze groeperingen. Daarnaast kreeg het Nederlands (BVD-)initiatief tot de opzet van beveiligde datacommunicatie in de werkgroep terrorisme als vervanging van de cryptofax voor de uitwisseling van vertrouwelijke informatie in 1995 gestalte. Het systeem zal in 1996 operationeel zijn.

In 1995 werd binnen het WEU Security Committe (WSC) overeenstemming bereikt over een nieuwe beveiligingsovereenkomst voor de bij de WEU aangesloten landen, regels en procedures voor de uitwisseling van gerubriceerde WEU-informatie met niet-WEU-landen en een bijgesteld WEU-beveiligingsvoorschrift. De BVD is bij de opstelling van deze regelingen actief betrokken geweest. In het bijzonder betreft dit de

actualisering van de regelgeving van de beveiliging van WEU-gerubriceerde informatie in handen van de industrie.

3.3.2 Westeuropese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Naast de veelvuldige contacten met Westeuropese en Noord Amerikaanse veiligheids- en inlichtingendiensten, vond een groot aantal bijeenkomsten plaats in breed internationaal verband. De thema's waren onder meer: trends op het gebied van de radicale islam, de georganiseerde misdaad, rechtsextremisme, telecommunicatie, spionage en de Europese integratie. Naast thematische bijeenkomsten waren er halfjaarlijkse bijeenkomsten op het niveau van diensthoofden van de zg. Club de Berne (een samenwerkingsverband van zeventien inlichtingen- en veiligheidsdiensten). Tijdens deze bijeenkomsten is de Europese veiligheidsproblematiek in brede zin aan de orde geweest, hetgeen resulteerde in een zo nauwkeurig mogelijke beleidsafstemming.

3.3.3 Inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de voormalige Oostbloklanden

De contacten met de voormalige Oostbloklanden zijn in de afgelopen periode mede door Nederlandse initiatieven verdiept. In 1995 is voor de tweede maal de zogenaamde Midden-Europa conferentie (MEC) georganiseerd. Ditmaal was de organisatie ervan een samenwerkingsproject van Poolse en Nederlandse veiligheidsdiensten. De MEC is inmiddels uitgegroeid tot een internationaal forum waarbij naast de Beneluxlanden ook Oostenrijk en Denemarken zich hebben aangesloten. De Middeneuropese deelnemers zijn: Hongarije, Tsjechië, Slovenië, Slowakije en Polen. De MEC heeft de BVD gevraagd om een blijvende coördinerende rol te spelen. Hieraan is tegemoet gekomen door de (voorlopig) permanente aanwezigheid van de BVD in het uit drie leden bestaande internationaal secretariaat van de MEC. De eerstvolgende MEC-bijeenkomst zal worden gehouden in Slovenië in het voorjaar van 1996.

Bilateraal wordt praktische steun gegeven bij de opbouw en de democratische inbedding van veiligheidsdiensten in de voormalige Oostbloklanden.

3.3.4 NAVO

Binnen het NATO Security Committee (NSC) is in 1995 uitvoerig overleg gevoerd over de aanpassing van de regelgeving en procedures voor de uitwisseling van gerubriceerde NAVO-informatie met niet-NAVO-landen (bijvoorbeeld landen die participeren in het zogenaamde Partnership

for Peace programma). Het in 1994 gestarte onderzoek naar een fundamentele herziening van het NAVO-beveiligingsbeleid is in 1995 gecontinueerd. De BVD heeft in samenwerking met de Nationale Security Authority van het Verenigd Koninkrijk een basisdocument voor deze nieuwe beveiligingsvisie opgesteld.

4.1 Schoning van de archieven

Mede gelet op de bestaande wetgeving ter bescherming van de privacy bestaat al enige tijd het voornemen de archieven van de BVD te schonen. De schoning wordt, zoals gebruikelijk, uitgevoerd op basis van een vernietigingslijst. Op 2 juni 1995 heeft de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen mede namens de minister van Binnenlandse Zaken een concept-vernietigingslijst voor de BVD aan de Tweede Kamer gezonden. De vaste Commissies voor Binnenlandse Zaken en voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen hebben met de beide bewindslieden overleg gevoerd over deze conceptlijst. Bij dit overleg is ook gesproken over het rapport dat is uitgebracht door het driemanschap dat namens de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten toezicht uitoefent op schoning. De bewindspersonen deden de Commissies de toezegging hen op een aantal technische punten nader schriftelijk te informeren. Vervolgens zal er opnieuw overleg tussen de bewindslieden en de Commissies plaatsvinden. Pas nadat het overleg met de Kamer is beëindigd zal de vernietigingslijst definitief worden vastgesteld. De BVD vernietigt tot dat moment geen archiefbescheiden. Ter voorbereiding van de schoning en bewerking van de archieven heeft de CAS (Centrale Archief Selectiedienst) een vooronderzoek ingesteld.

4.2 Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur

In het verslagjaar is een forse inspanning geleverd om de achterstand weg te werken in de behandeling van verzoeken om inzage van het eigen dossier. Deze achterstand betreft voornamelijk verzoeken die in de jaren '91 tot en met '93 werden ingediend door personen, die waren

gealarmeerd door berichten over de op handen zijnde vernietiging van BVD-dossiers. Tot 14 juni 1994, de datum waarop de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak deed in de zaak Van Baggum, bestond voor verzoekers in beginsel geen mogelijkheid om inzage te krijgen in hun eventuele BVD-dossier.

Alleen persoonsgegevens ouder dan dertig jaar kwamen in de praktijk voor inzage in aanmerking. Deze praktijk was gebaseerd op de regeling bij en krachtens de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Op 14 juni 1994 verklaarde de rechter deze regeling buiten toepassing, vanwege strijdigheid met het Europese Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden. Het directe gevolg van genoemde rechterlijke uitspraak was, dat de nog liggende inzageverzoeken alsnog van geval tot geval moesten worden beoordeeld aan de hand van de criteria die de Wet openbaarheid van bestuur stelt.

Dit nu blijkt een zeer arbeidsintensieve exercitie. Het antwoord op een inzageverzoek mag immers geen zicht bieden op het actuele kennisniveau, de bronnen en werkwijze van de BVD, omdat daardoor het functioneren van die dienst en daarmee de veiligheid van de Staat waarvoor hij werkzaam is, zou kunnen worden geschaad. Om die reden moeten, alvorens tot de eventuele vrijgave van informatie kan worden overgegaan, intern vele vragen worden beantwoord. Zoals bijvoorbeeld de vraag welke gegevens in een bepaald dossier nog altijd van belang kunnen zijn voor de actuele taakuitvoering van de BVD en de vraag of bepaalde gegevens in samenhang met andere informatie zicht zouden kunnen bieden op de identiteit van menselijke bronnen. Het beantwoorden van deze vragen vereist in vele gevallen een diepgaande analyse.

In overleg met vertegenwoordigers van de verzoekers zijn afspraken gemaakt over de afhandeling. Over enkele met de inzageproblematiek samenhangende rechtsvragen wordt echter nog geprocedeerd.

In 1995 werd over 171 verzoeken beslist. Er wachten nog 541 verzoeken op een beschikking. Uitgesplitst naar het jaar van indiening ontstaat het volgende beeld:

WOB-verzoeken naar jaar van indiening

1991	169
1992	116
1993	103
1994	56
1995	97
Totaal	541

De verwachting is dat eind 1996 de achterstanden tot aanvaardbare proporties kunnen worden teruggebracht door het inzetten van extra capaciteit.

Op 12 december 1995 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State een verzoek afgewezen tot inzage in stukken van de vroegere Inlichtingendienst Buitenland (IDB). Het betrof een inzageverzoek van twee onderzoekers in een zogenaamd damage assesment rapport dat door de voorloper van de IDB zou zijn opgemaakt naar aanleiding van de arrestatie van Reydon en De Jager in de voormalige Sovjet Unie.

In haar uitspraak stelt de Afdeling: 'de artikelen 16 en 17 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bevatten een uitputtende regeling inzake openbaarmaking van door inlichtingen- en veiligheidsdiensten verzamelde persoonsgegevens, welke als bijzondere regeling voorrang heeft boven die in de WOB'. In deze eerste uitspraak na 'Van Baggum' over een verzoek tot inzage van gegevens van derden, trekt de Afdeling ten aanzien van deze categorie inzageverzoeken dus de lijn door van vóór juni 1994.

Na deze laatste uitspraak over inzageverzoeken in gegevens van één van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten levert de gezamenlijke jurisprudentie van de Afdeling derhalve het beeld op dat alleen met betrekking tot het eigen dossier op enig moment een recht op informatie kan ontstaan en dat overigens het verstrekken van persoonsgegevens niet is toegestaan (tenzij dit geschiedt in het kader van de taakuitvoering van de dienst). Deze nuancering op de WOB geldt overigens alleen persoonsgegevens.

De WOB is en blijft van toepassing als wordt verzocht om informatie over een bestuurlijke aangelegenheid. In dat opzicht is er in de reikwijdte van de WOB weinig verschil met andere overheidsorganisaties, waar

persoonsgegevens óf vallen onder het regime van de Wet persoonsregistraties óf onder de Wet politieregisters en dus in beginsel ook niet onder de WOB.

4.3 Geschiedschrijving

In september 1995 werd het project Geschiedschrijving BVD -althans het gedeelte dat de periode tot circa 1967 behandelt- afgerond met de verschijning van het boek 'Geschiedenis van de Binnenlandse Veiligheidsdienst' van een medewerker van de BVD, D. Engelen.

In 'Geschiedenis van de Binnenlandse Veiligheidsdienst' wordt ruim aandacht besteed aan de wijze waarop de BVD zich in de Koude Oorlog bezig hield met de bedreigingen van de veiligheid van de staat en van de democratische rechtsorde. Het ging hierbij met name om de inlichtingendiensten van de communistisch geregeerde landen enerzijds en de activiteiten van de CPN en haar mantelorganisaties.

4.4 Klachten

Bij de BVD werd in 1995 één klacht ingediend: iemand meende dat de BVD ten onrechte een onderzoek naar hem zou hebben ingesteld. Na een intern onderzoek is gebleken dat de klacht ongegrond was. In een gesprek met betrokkene is het misverstand uit de weg geruimd.

De Nationale ombudsman bracht een rapport (95/278) uit dat betrekking had op een klacht over de handelwijze van de BVD bij een veiligheidsonderzoek. Het oordeel van de ombudsman over de onderzochte gedraging van de BVD luidde 'behoorlijk'.

Via de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bereikte BVD één klacht. Deze is nog in behandeling. Het hier geschetste beeld wijkt niet af van dat van de voorafgaande jaren. Het aantal klachten over de BVD is daarmee onveranderd laag.

5.1 Personeel

Op 1 januari 1995 telde de BVD 562 formatieplaatsen. Als gevolg van de aan de BVD opgelegde reductietaakstelling, is de formatie van de BVD in de loop van 1995 vastgesteld op 552 formatieplaatsen. De formatie moet in 1996 verder worden teruggebracht tot 530 plaatsen.

Op 31 december 1995 waren 539 medewerkers in dienst, te weten 153 vrouwen en 386 mannen. In 1995 werkten 75 vrouwen en 12 mannen in deeltijd. Nieuw in dienst getreden in 1995 zijn tien mannen en zes vrouwen. Uit dienst getreden zijn 27 mannen en acht vrouwen. 74 mannen en 23 vrouwen zijn intern verplaatst. Een overzicht van de personele bezetting in aantallen per directie is als bijlage opgenomen.

Op 1 november 1995 trad de heer N.W.G. Buis, Vice-admiraal buiten dienst en voormalig bevelhebber der Zeestrijdkrachten, in dienst als hoofd BVD. De functie werd vanaf 1 januari 1995 waargenomen door het plaatsvervangend hoofd BVD, mr. A. Kievits.

5.1.1 Medezeggenschap

Op 29 november vonden in het kader van de Wet op de ondernemingsraden (WOR) de eerste verkiezingen plaats voor ondernemingsraden bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Daarmee verdwenen de bestaande dienstcommissies en werd de medezeggenschap bij het ministerie en dus ook bij de BVD, op dezelfde wijze geregeld als in het bedrijfsleven. Op 1 januari 1996 is de eerste ondernemingsraad bij de BVD van start gegaan.

5.1.2 Identificatieplicht

Op 1 juni 1994 werd de Wet op de indentificatieplicht van kracht. Met ingang van deze datum geldt voor werknemers een identificatieplicht en voor werkgevers een verificatie- en zorgplicht. Onder meer houdt dit voor de werkgever de verplichting in de persoonsgegevens van de werknemers te verifiëren en te registreren.

Na bekendmaking onder het personeel is binnen de overgangstermijn van één jaar voldaan aan de verplichtingen voortvloeiende uit deze wet.

5.1.3 Loopbaanbeleid

Mobiliteitsbevordering was ook in 1995 het belangrijkste aandachtspunt. Verhoudingsgewijs is er nog steeds sprake van een zeer geringe uitstroom van medewerkers. Ter bevordering van de mobiliteit, is besloten om meer gericht samen te gaan werken met organisaties die door de aard van hun werkzaamheden aansluiting geven op de kennis en ervaring van de BVD-medewerkers. In een eerste oriënterende gespreksronde blijkt bij zowel de Marechaussee als bij de FIOD behoefte te zijn aan samenwerking op dit punt. Alhoewel nadere uitwerking nog moet plaatsvinden wordt vooralsnog gedacht aan functieruil en detachering. Bij het bevorderen van de mobiliteit is het van belang om inzicht te hebben in de potentiële kwaliteiten van de medewerkers. Het aantal vastgestelde loopbaan- en ontwikkeladviezen neemt geleidelijk toe. Medio 1996 is van elke BVD-medewerker een actueel loopbaan- of ontwikkeladvies beschikbaar.

5.1.4 Emancipatiebeleid

Begin 1995 is het emancipatiebeleid geëvalueerd. Conclusie was dat de geringe mobiliteit van invloed is geweest op de beperkte instroom van vrouwen.

Voorts is de deelname van vrouwen aan het management-development programma nog niet optimaal. Deelname is een belangrijke voorwaarde om door te stromen naar hogere en leidinggevende functies.

Naar aanleiding van de evaluatie is besloten:

- meer gericht voorlichting te geven aan vrouwen over de mogelijkheden van de verschillende loopbaanprogramma's;
- vrouwen stimuleren tot het volgen van gerichte opleidingen;
- het expertisecentrum voor 'Vrouw en Management' van de Hogeschool te Amsterdam in te schakelen ter ondersteuning van het beleid meer vrouwen in hogere- en leidinggevende functies te benoemen.

Binnen de BVD bestaat een 'vrouwennetwerk' dat mede gestalte geeft aan de realisering van het emancipatiebeleid.

5.1.5 Vorming en Opleiding

In het verslagjaar is een nieuwe koers ingezet. Daarbij verschoof het accent van reactief naar pro-actief opleiden. Dit betekent dat in toenemende mate wordt geprobeerd medewerkers voor te bereiden op ontwikkelingen en veranderingen. In totaal besteedde de BVD f 1,2 miljoen aan vorming en opleiding.

Belangrijke activiteiten hadden betrekking op de vakontwikkeling binnen diverse functiegroepen (bijvoorbeeld Onderzoek en Documentaire Informatie-bewerking) op de ontwikkeling van teamprocessen door middel van outdoor-trainingen en op de inrichting van een leergang Toegepaste Bestuurskunde. Deze opleiding beoogt functioneringstekorten weg te nemen en biedt tevens individuele ontplooiingskansen. Het opleidingstraject voor medewerkers van Regionale Inlichtingendiensten is afgerond.

Het komende jaar wordt aan de opleidingsfunctie een nieuwe impuls gegeven. Daarbij wordt beoogd dat opleidingsactiviteiten nog nadrukkelijker een bijdrage leveren aan het bereiken van organisatiedoelen en aan organisatie-ontwikkeling. Er is een curatorium ingesteld dat de dienstleiding moet adviseren over de inzet van vorming en opleiding in relatie tot de strategie van de BVD. Belangrijke aandachtsgebieden zijn vakontwikkeling, kantoorautomatisering, internationalisering en individuele vorming.

5.1.6 Ziekteverzuim

Binnen de BVD vindt een intensieve verzuimbegeleiding plaats. De doelstelling is het voorkomen en beperken van ziekteverzuim en het voorkomen van uitstroom naar invaliditeitspensioen. Deze begeleiding maakt deel uit van het geïntegreerde systeem van de personeelszorg. De lijnchef heeft hierin de verantwoordelijkheid. In de dagelijkse leiding en in het functioneringsgesprek wordt aandacht gegeven aan het ziekteverzuim. De ervaring van het lijnmanagement hiermee en de betrokken medewerkers zijn positief.

Het ziekteverzuim bij de BVD is relatief laag. In 1994 bedroeg het verzuimpercentage 4,8 procent en in 1995 4,5 procent.

5.1.7 Stress op het werk

De laatste tijd wordt steeds meer bekend over stress en de negatieve gevolgen hiervan voor de betrokkene en zijn (werk)omgeving. Binnen de BVD is daarom -mede uit oogpunt van preventie- de nodige voorlichting over dit onderwerp gegeven.

5.2 Centrale faciliteiten

5.2.1 Facilitaire zaken

Er worden steeds nieuwe eisen gesteld aan de arbeidsomstandigheden, onder meer door veranderende werkprocessen en het gebruik van automatiseringsapparatuur. Medewerkers worden gestimuleerd zelf alert te zijn op noodzakelijke verbeteringen. De zorg voor het milieu heeft eveneens aandacht gekregen. Medewerkers van het Facilitair Bedrijf volgden het afgelopen jaar cursussen om milieubewuste bedrijfsvoering te bevorderen. De telefonische bereikbaarheid van de BVD-medewerkers blijft een belangrijk aandachtspunt.

Het in 1994 vastgestelde vervoersbeleid kwam dit jaar geheel tot uitvoering. Het eigen wagenpark werd gereduceerd, het gebruik van de privé-auto voor dienstreizen werd beperkt en het gebruik van openbaar vervoer werd bevorderd.

5.2.2 Automatisering

Om zicht te krijgen op de meest moderne ontwikkelingen op het gebied van informatietechnologie heeft Het Expertise Centrum drie expertmeetings georganiseerd. Vooraanstaande deskundigen uit de universitaire wereld hebben daarmee bijgedragen aan de keuzes die de BVD op dit gebied voor de komende jaren zou moeten maken.

Er is kritisch gekeken naar herinrichting van het primaire werkproces vanuit het oogpunt van een optimaal gebruik van de mogelijkheden van hedendaagse informatietechnologie (IT). IT wordt beschouwd als strategische factor en ingezet bij de bedrijfsprocessen. Ook met de ontwikkelingen op het gebied van documentaire informatie-systemen (DIS) en werkstromen, wordt rekening gehouden.

Er is een start gemaakt met de uitvoering van een geactualiseerd kantoorautomatiseringsbeleid. Dit is er op gericht -in een periode van maximaal drie jaar- alle medewerkers van de BVD in staat te stellen door middel van één intelligent werkstation externe en interne bronnen op een

geïntegreerde wijze te raadplegen. Uniformiteit, gebruikersgemak en toepassing van marktconforme producten zijn hierbij belangrijke uitgangspunten.

Per 1 augustus is de aansluiting van de BVD op het landelijk netwerk van de Gemeentelijke Basisadministratie gerealiseerd. Ook de interne aanvraagprocedures zijn hierop aangepast, waarbij -uit beveiligingsoogpunt- bijzondere voorzieningen zijn getroffen om koppeling van externe en interne bestanden te voorkomen.

Dit jaar is de BVD erin geslaagd met een aantal externe partners tot een veilige datacommunicatie te komen. De informatie-uitwisseling met de 15 landen van de EU en BVD-liaisons in Ankara, Caracas en Washington kan nu op een efficiënte wijze plaatsvinden.

5.2.3 Interne Veiligheid

Om een bewuste behandeling van staatsgeheimen te bevorderen en toezicht te hebben op de naleving van de vigerende voorschriften, is controle op het meenemen van kwetsbare stukken verbeterd. Deze controle geldt zowel voor de medewerkers als voor de bezoekers.

Binnen de BVD zal nader aandacht worden besteed aan een proces van verdere bewustwording van de beveiliging van het BVD-gebouw en de medewerkers. Hierbij zullen onderwerpen als openheid, need-to-know en (operationele) beveiliging in onderlinge relatie aandacht moeten krijgen. Het toenemend gebruik van laptops heeft geleid tot extra beveiligingsmaatregelen. In het komend jaar wordt opnieuw aandacht besteed aan informatiebeveiliging in brede zin. Hierbij staat het nieuwe Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst centraal.

De integriteit van de BVD en zijn medewerkers vormt bij de interne veiligheid een belangrijk uitgangspunt. Het waarborgen van die integriteit is een onderwerp van permanente aandacht.

5.2.4 Financieel kader *)

In het jaar 1995 heeft de BVD begroting fors onder druk gestaan. Het materiële budget wordt steeds meer gebruikt ter financiering van vaste lasten. Dit dwingt tot moeilijke keuzes met betrekking tot de verdere ontwikkeling van de (inter)nationale samenwerking en de optimalisatie van de informatiehuishouding.

Door onder meer versterking van de analysecapaciteiten, uitbreiding van de buitenlandfunctie leek een tekort ontstaan op het personele budget. Door herschikking in het totaal van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken is een structurele oplossing gerealiseerd. In de eerste suppletore begroting 1995 is deze mutatie meegenomen.

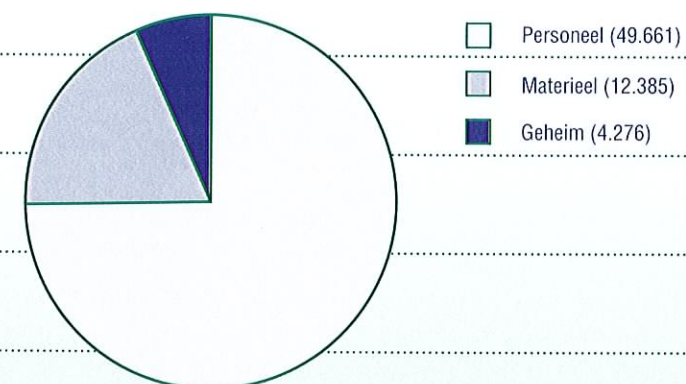
Het overzicht van de bestedingscijfers BVD 1995 is als volgt:

- Personeel *f* 49.661.000
- Materieel *f* 12.385.000
- Geheim *f* 4.276.000

De directeur van de Departementale Accountantsdienst heeft het onderzoek inzake de geheime financiën van de BVD over de jaren 1993 en 1994 afgerond. Het rapport van bevindingen is aan de President van de Algemene Rekenkamer gezonden.

*] Het voorliggend financieel kader bevat niet de financiële verantwoording die op grond van de Comptabiliteitswet ten behoeve van de Staten-Generaal wordt opgesteld. De hier vermelde gegevens zijn consistent met de ontwerp-financiële verantwoording die op het moment van uitbrengen van dit jaarverslag nog aan de Algemene Rekenkamer ter beoordeling moest worden aangeboden. De gegevens in de uiteindelijk bij de Staten-Generaal in te dienen financiële verantwoording kunnen, bijvoorbeeld als gevolg van noodzakelijk bevonden mutaties, afwijken van de gegevens die zijn opgenomen in de oorspronkelijk aan de Rekenkamer voorgelegde financiële verantwoording.

Overzicht bestedingscijfers BVD (1995) in miljoenen guldens

Bijlage nr. 1

Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1995

Bijlage nr. 2

Overzicht Personeelsbezetting

Bijlage nr. 1 Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1995

1 Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

- 23 956** **Verslag van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van haar werkzaamheden in 1993.**
- nr. 2 Motie over verzoek om verbreding van de commissie (motie aangenomen TK 81-4793).
- 24 147** **Verslag van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van haar werkzaamheden in het jaar 1994.**
- nr. 1 Verslag.
- nr. 2 Brief van de voorzitter van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over de samenstelling van de commissie.
- 22 036** **Verwijdering en vernietiging van dossiers van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.**
- nr. 6 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer d.d. 18 april 1995: nota met een analyse van de reikwijdte en consequenties van de uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State d.d. 16 juni 1994 over inzage van BVD dossiers.
- nr. 7 Brief van de voorzitter van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan Tweede Kamer d.d. 2 juni 1995 bij de aanbieding van het rapport van het Driemanschap en ontwerp-vernietigingslijst.
- nr. 8 Rapport van het Driemanschap.
- nr. 9 Brief van staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen aan Tweede Kamer d.d. 2 juni 1995, de ontwerp-vernietigingslijst voor de Binnenlandse Veiligheidsdienst.
- nr. 10 Verslag van een algemeen overleg op 28 juni 1995 over vernietiging dossiers BVD en IDB.

2 De Rijksbegroting

Tweede Kamer der Staten-Generaal

23 900 **Rijksbegroting over het jaar 1995**

- Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken
- nr. 28 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan Tweede Kamer d.d. 13 januari 1995 over de benadering de BVD van asielzoekers.
- nr. 35 Lijst van vragen en antwoorden d.d. 4 mei 1995 over de integriteit van de openbare sector.
- nr. 36 Lijst van vragen en antwoorden d.d. 12 mei 1995 over politie en integriteit
- nr. 41 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer d.d. 12 september 1995 n.a.v. het verschijnen van het proefschrift over de BVD.

24 400 **Rijksbegroting over het jaar 1996**

- Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken
- nr. 8 Lijst van vragen en antwoorden d.d. 13 oktober 1995 over samenwerking nationaal en internationaal.
- nr. 23 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer d.d. 29 november 1995 over de politievakbonden.
- nr. 24 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer d.d. 30 november 1995 over de politievakbonden (nadere toelichting).

3 Overige (Kamervragen e.d.)**Handelingen Eerste Kamer d.d. 7 februari 1995**

Behandeling begroting 1995 o.a. over vernietiging/inzage van BVD-dossiers en de zaak Wilman.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 570

Vragen van de leden Apostolou (PvdA), Dankers (CDA), Kamp (VVD), Dittrich (D66) en Rabbae (GroenLinks) over de verspreiding van Nazi-propagandamateriaal.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 733

Vragen van leden de Hoop Scheffer en v.d. Heijden (CDA) over de oprichting van een Koerdisch parlement in ballingschap.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 766

Vragen van de Leden Scheltema-de Nie en de Graaf (D66) over de reorganisatie van de Rijksrecherche.

Handelingen Tweede Kamer d.d. 23 mei 1995

Plenaire behandeling van de verslagen van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over 1993 en 1994, jaarverslagen BVD 1993 en 1994 en kamerstuk 22 036 nr. 6.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 828

Vragen van lid Rouvoet (RPF) over de verspreiding van pamfletten door radicale islamieten.

Handelingen Tweede Kamer d.d. 30 mei 1995

Stemming over de motie (23 956 en 24 147 nr. 2) over een verbreding van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Motie aangenomen.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 890

Vragen van de leden Oedayraj Singh Varma en Rabbae (GroenLinks) over een inbraak bij het Amsterdamse Solidariteits Komitee Vluchtelingen.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 919

Nader antwoord over de verspreiding van Nazi-propagandamateriaal (nr. 570).

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 1005

Vragen van de leden Sipkes en Oedayraj Singh Varma (Groen Links) over de samenwerking tussen de BVD en de Turkse geheime dienst.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 1031

Vragen van de leden De Hoop Scheffer, Verhagen (beiden CDA), Dittrich (D66), Apostolou (PvdA), Weisglas (VVD), Van Middelkoop (GPV), Rouvoet (RPF), Van den Berg (SGP) over de demonstratie van 24 februari j.l. te Den Haag.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 1097

Vragen van het lid Oedayraj Singh Varma (Groen Links) over de controle van CPN door de BVD.

Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 1159

Aanvullende vragen over het besluit om de BVD nauwer te laten samenwerken met de Turkse geheime dienst.

Handelingen Tweede Kamer 17 en 18 oktober 1995 872 ev.

Behandeling begroting Binnenlandse Zaken (o.a. CPN, IDB-taken en de samenwerking BVD-MIT).

Aanhangsel handelingen 1995-1996 nr. 260

Vragen van de leden Hoekema en Scheltema-de Nie over de samenwerking tussen Nederlandse en Israelische inlichtingendiensten.

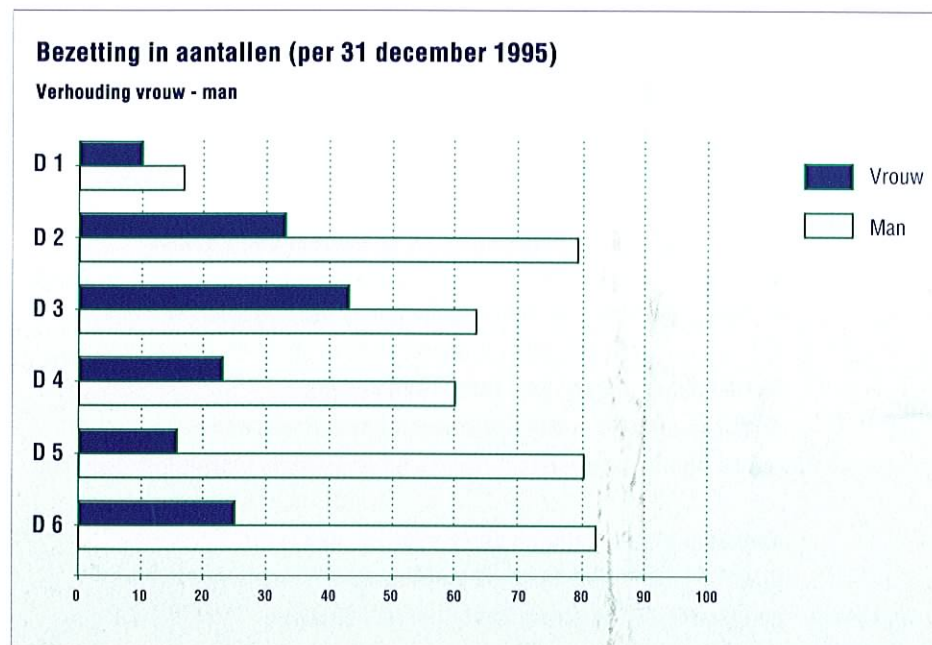
Aanhangsel handelingen 1995-1996 nr. 423

Vragen van het lid Scheltema-de Nie over het doorzenden van geregistreerd telegramverkeer door de PTT.

Brief aan de Tweede Kamer d.d. 21 december 1995 nr. 39.743

SG/KAB over de afhandeling van inzageverzoeken bij de BVD.

Bijlage nr. 2 Overzicht Personeelsbezetting

- Directie 1 Strategie en planning
- Directie 2 Democratische Rechtsorde
- Directie 3 Staatsveiligheid
- Directie 4 Maatschappelijke en Economische belangen
- Directie 5 Operationele informatievergaring
- Directie 6 Management Advies en Centrale Faciliteiten

Colofon**Uitgave**

Binnenlandse Veiligheidsdienst
Afdeling Interne en Externe Betrekkingen
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

Ontwerp

H. Slingerland bNO Grafische Vormgeving en Art Direction,
Vlaardingen

Druk

Drukkerij De Bink bv, Leiden

April 1996